

St. Laurent Rodu.

No 6
1937
30 s.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, Kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-99.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 4 üks lehekülj
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
häärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sisemised 60 kr.

Nr. 6

1937

SISUKORD:

- E. Rennit:* Ülestõusmispühiks.
— Lihavõtted ja kevademõtteid.
A. Peel: Kaitseliidu kroonika ja ajalooline arhiiv.
A. Kask: Suusavõistlused Kuopio Puijol.
V. Härm. Ungari pühitseb vabadusvõitluse püha.
— Maailm kosub ja — relvastub.
O. K.: Maginot kindlustatud liin.
— Vägede ülemjuhataja küsimus Prantsusmaal.
E. Pa.: Hispaania enne ja nüüd.
A. Kask: Suusamatkalt siniristimaal.
Vambo veste: Saladuslik pühadekink.

NAISKODUKAITSE LIIKMED!

Et Teil aega jatkuks ennepühadesis askeldusis ka Kaitseliidu töö jaoks, osutub see Teil võimalikuks ainult siis, kui selle asemel, et kodus vaeva näha pühade maiustuste valmistamisel, need kõik

o s t a t e

kohvik **KULTAS'**e
K O N D I I T R I Ä R I S T
O M A T Ö Ö S T U S !
K V A L I T E E T K A U B A D

Tellimiste täitmine telefoni teel 478-78, 479-91

Paberrossikestade- ja pappkarbitööstus

Asut. 1897 // **GEORGI** // Asut. 1897
E. G L A U D A N

Tallinnas, Paldiski mnt. 19, tel. 434-27

Valmistab:

Paberrossikesti nr. nr. 7, 8, 10, 11, 12 ja 13, papptaldrikuid maiustuste jaoks, kokkupandavaid koogikarpe, tordikarpe, puudrikarpe, kleidikartonge jne. jne.

Peale selle võtab vastu tellimisi igasuguste papitööde peale. Tööd korralikud ja heast materjaalist ning hinnad mõõdukad

AD EESTI
RAHVUS-
RAAJAST IKOGI

Ar 937 P
Kaitse

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 6

Tallinnas, kesknädalal, 24. märtsil 1937

XIII aastakäik

KEVADEPUHADE HOMMIKUL

Ülestõusmispühiks

Õndsad on need, kes on kurvad, sest nemad peavad saama rõõmustatud.

Matt. 5, 4.

Kes meist pole tundud muret? Keda pole rõhunud raske kurbuse koorem? Palju kohtame elus viletsust ja häda. Sageli näeme inimeste silmis pisaraid. Saatuse karmid käed purustavad ju nii palju sõprust, usaldust, töötusi ja elu ilusamaid unistusi. Valutaval ja kurval südamel vaatavad nii mõnedki inimesed tulevikku. Nende elus on nii palju varemeid ja kaunimate lootuste kalmukünkaid, et igavesti näib olevat purunenud õnn.

Nagu talve järele tuleb kevad ja päikesepaiste, nii lähenevad neile kurbadele ja väsinud inimhingedele ülestõusmise pühad. Nad tulevad küll kõigile, kuid sinna, kus on mure ja teadmatust, tuleb kuldne hommik erilise lahkuse ja südamlikkusega. Ta toob enesega kaasa kõikide aegade kauneima töötuse ja lootuse: õndsad on kurvad, sest nemad peavad saama rõõmustatud. Need eluvõitja sõnad tervitavad eluraskustega võitlevat inimest nagu imeilusad helid lapsepõlve muiasmaalt. Nad lõpetavad ahastuse ja nutu ning kõnelevad uuest õnnest, uuest kevadest ja uuest elust.

Tänapäeva inimkond oma mõistmatuses ei taha aga kuulda neid sõnu. Kõik mõtlevad vaid sellele, kuidas saavutada enam maisi hüvesid — kuidas elust kergemini saada läbi. Viletsus ja häda ei mahu tänapäeva töökspidamiste raamistikku. Sellespärast ollakse ka maisele heaolule sageli valmis tooma ohvriks kõike seda, mis on püha ja puhas. Seda enam kasvab aga viletsus, ülekohus ja kurjus, mis halastamatult hävitab ja purustab ilusamaid eluväärtusi — nagu sõprust, armastust, andeksandmist ja vabadust.

Ometi igatseb aga Jumalast loodud tundeline inim-süda midagi kõrgemat, pühamat. Seda, mis oleks jääv ja igavene. Elav voolav hing, mis käärib ja pulbitseb, otsib täiust ning igatseb lunastuse sõnumite toojat. Pettumuste ja seesmiste tormide ning rahutuste vaigistajat.

Kes peaks see olema? Kas kaasinimene, kellel samad ajalikud mõtted, maised soovid ja teod, elu igapäevased nõrkused? Ei, see, mida vajame, peab olema midagi täiuslikku. Otsime elu sügavat ja suurt allikat, mille lätest võiksimme end karastavalt kosutada. Otsime lootust, millest võiks ammutada uut värskust ja jõudu järgnevate päevade töödeks, elamusteks ja võitlusteks. Seda saame vaid elu suurelt hoidjalt. Elu alguse ja viimsuse isandalt — Jumalalt — tema poja Jeesuse Kristuse kaudu, kelle käed iialgi ei väsi inimkonnale jagamast õnnistusi; kes oma ohvrimeelses armastuses on üks ja seesama eile, täna ja igavesti.

Ristisurma ja ülestõusmise faktiga tõi ta päikesepaistet talvisesse külmusse. Lootust elutormides väsinud ja purunenud inimsüdametesse. Taevase rõõmu ja õnne aimust elu vaestelaste ja kurbade hinge. Kivid veeresid haualt, vahisõdurid põgenesid, uskumatud said usklikeks ja kahtlejad kindlateks, kui tuli maailma ülestõusnud Issand.

See oli ilusaim kevadhommik kogu maailmale. Algas uus ülestõusmise ja ärkamise aeg elus ja looduses.

Veel enam. Murest murtud, vaevatud ja koormatud kannatajad ning kõik need, kes Suurel Reedel ühes ristilöödud Kristusega matsid hauda kõik oma kaunimad lootused ja igatsused, said uut rammu ja rõõmu. Nad nägid, et kevade ja eluväärtuste külvaja töö ei olnud asjata. Väsinud rindades hakkavad leegitsema uue elu sädemed, usliku süda täitub kaugest õnneaimusest. Issand elab. Surm on võidetud. Kogu maailmale algab vaimukevad, mis meid läbi murede ja raskuste kannab tähtede poole — jäävale kodu- ja õnnemaale, kus kõik usklikud leiavad igavest rahu ja igavest rõõmu.

Väiklases kurjuses ja vihas, halli tööpäeva askelduses ja elunautimise ihas unustame aga sageli selle suure teenäitaja — ülestõusnud Kristuse. Me otsime õnne ja elumõtet maisest, kaduvast maailmast. Selle juures saigame sageli ära hinge jumaliku tule, ja kui siis tulevad raskused, ei leia meie kusagilt abi ega troosti. Sellespärast on ka maailmas nii ärarääkimata palju kaebeid ja ohkeid, pettumustes purunenud südameid ja kannatustes kivilinenud hingi.

Kõikidele neile lähenevad aga jälle ülestõusmise pühad ning kuulutavad elu võitu surma üle — Kristus on üles tõusnud. See võidusõnum heliseb varsti üle maade, metsade ja merede. Kostab uhkesse lossi, väikesesse talutarre ja viletsasse saunahurtsikusse ning tahab kogu inimkonda äratada talveunest ja kuulutada kevade tulekut. See võidusõnum kutsub ärakadunud poegi ja tütreid tagasi Isa juure. Toob murelikkudele troosti, kurbadele rõõmu ja otsijatele elumõtet. Isegi hua hämarusse ta tungib ning laseb meid läbi mustade leinavarjude aimata igaviku päikesesära. Ta tahab hävitada kõike seda, mis on pime, madal, allakiskuv ja mahalõhkuv, et kristlik tõde, õigus ja armastus kui teenäitaja võitjana võiks sammuda läbi maailma.

Tänapäeval ei taheta neid tõekspidamisi küll enam tunnistada, sest nad nõuavad liig palju leplikkust, alandust ja sõprust. Praegune inim põlv elab aga suurel murrangu ajajärgul, mis paneb meile erilisi kohustusi ja ülesandeid. Kõige muu hulgas on meile aga esmajoones tarvis usku, lootust ja armastust, sest võidule ja isegi maisele heaolule ei vii mitte võim, vägivald ja ülekohus, vaid kannatlikkus, kohusetruudus ja õiglus. Seepärast kirjutagu ka eelseisvad ülestõusmise pühad tuliste tähtedega meie südamesse Jeesuse mäejuutluse sõnad: õndsad on need, kes on puhtad südamed, kes on õiglased, kes on armulised, kes on tasased ja kes on kurvad, sest nemad peavad saama rõõmustatud. Siis oleme kui jumalalapsed, kes ei tunne muret, raskusi ega valu, mida ei suuda võita ülestõusmise valgus ja lootus igavesest õnnest. Need, kes ülestõusnud Kristusega elavad ja surevad, on elanud alatist ülestõusmise ja võiduelu. Nende päralt on Jumala riik, tema kadumatud varad ja igavik.

E. Rennit.

Lihavõtted ja kevade- mõtteid

„See aasta tuleb kevad teisiti, tui, tui, jah teisiti, jah hoopis teisiti...“

Nii laulis meile meie tunnustatud laulik Henrik Visnapuu aastate eest, aga nii mõtleme me vist ise igal kevadel. Igal aastal, kui karm talv hakkab taganema esimese sooja ja kevadise tuulepuhangu eest, kui ojad hakkavad vulisema ja räästad sulisema, kui päike hakkab juba käima suures kaares ja kui ta kiirte mõju on juba tunda läbi pihtu muljuva talvekasuka, — igakord asub siis koos kevadetundega ka uusi ootusi meie rinda ja siis mõtleme: seekord tuleb kevad küll teisiti ja toob meile midagi uut.

Mis see on, mida me ootame?

See ootus on juba ürgne ja me ei saa sellest kunagi vabaks. See on alateadlik igatsus oma igapäevaste pisimurede nõiaringist välja jõuda, nagu loodus, eriti meie põhjamaa loodus, jõuab kevadel välja karmi talve nõiaringist. See on igatsus vabaneda talvekasukast, nagu loodus igatseb vabaks saada lumekoormast, nagu emake-maa igatseb lumikasuka ära heita ja esimese kevadlille oma pinnale välja ajada, nagu jõed igatsevad vabaneda jääkattest ja mähisedes-kohisedes, laienedes ja üle kallaste ajades oma suudmete poole edasi tormata, ikka edasi üleni valges vahus.

See on tunne, mis muudab meid jälle nooreks ja rõõmsaks, mis võtab meilt meie mured ja puistab meile lapselikult rõõmsat helki silmadesse.

Kevad on aasta-aeg, mis annab uut elu loodusele. Ta annab ka uut elu ja uusi mõtteid meile, inimestele, kes me oskame looduse kalleid andeid niisama pühaks pidada kui peab neid loodus ise.

Vaadakem kord väikest ja usinat mesilast, kuidas ta kevadpäikese esimest soojendavat mõju tundes oma lennuaugu juures on asu-

Esimesi kevadlilli

nud valvepositsioonile, et rutem oma esimesele puhastuslennule lennata. Vaadake esimesi rändlinde, kes lõunamaalt tagasi jõudes, ise küll veel viimse külma käes värisedes, juba rõõmsalt ja lustiliselt sillerdavad, lauldes kiitust ja tänu päikesele, kes on kogu maailmale elu annud ja kes neid siiski juba soojalt paitab. Vaadake väikest mardikat, kes on tupest välja koorunud ja kes tunneb maa soojendavaid aure ja päikese hellitavat paistet. Vaadake lõpuks iseennast, kes te enesele märkamatult naeratate, kui esimene kevadpäike on asunud teie näo kallale ja seal nüüd mängleb — teie naeratusega võidu.

Te tunnete, et olete jälle nooremaks saanud, päike on teid rõõmsamaks teinud ja vimma teie turjal vähendanud. Kõik kevade hääled, jõgede jooksupuhinat ja kevadtuulte mahedad mühinat helisevad teil kõrvus ja teie pilk uitab kogu aeg stratosfäärilises kõr-

guses, kus käivad pikad rändlindude rongid, ja vaata — te ei märkagi, kui lumi on läinud ja esimene lill on maas.

*

Kevadel on kanad jälle munema hakanud (eks nemadki tea, mis kohustus neil on pühadeks täita!) ja siis, vaata, on lihavõtted käes ja kirju-siiruviiurulisi mune sigineb teie pühade-lauale. Esimesed pajud on juba urbi ajanud, ja nüüd on üks niisugune kimp teil laual vaasis ja värskeid munakoori vedeleb kõikjal maas.

Kusagil hõigatakse: „Kristus on üles tõusnud!“ ja kuigi te ehk pole usklik, tunnete sellest ometi suurt rõõmu, sest ülestõusmisest ja elust kihab kogu maailm teie ümber, iga mardikas kõneleb sellest, iga lind laulab seda laulu.

Ja kui siis tuleb teie poeg, väike põlvepikune mehike, pihud rusikasse surutud, kust vaatab välja sibulakoortega kirjuks värvitud lihavõttemuna terav ots, ja ütleb: „isa, koksi!“ ja kui te võtate siis ka muna ja koksise, ja nii oskamatult muidugi, või õnnetult, et väikese mehe muna jääb terveks ja teie oma puruneb, siis seda kilkamist, mis tuleb selle peale! Ja kas see pole jälle üks suutäis ja sõõm suurt ja pühalikku kevadrõõmu, mida ei saa osta ühegi raha eest ja mis on siiski nii ütlemata kaunis ja kättesaadav teile alati?

Ja kui päike paistab õues nii ilusasti ja te lähete üksinda välja kõndima, siis hakkate te uuesti mõtlema kevade imelikust mõjust ja ootustest, mis kevadega kaasas käivad. Midagi jälle pakitseb teie rinnus ja te jääte mõtlema, et mis see küll on. Siis leiate, äkki ja ootamatult, et see pole muud midagi kui loodusele kaasaelamine, osasaamine sellest suurest metamorfoosist ja uuestisünnist, mis parajasti jumala päikese all on teostumas. Te saate vaid rõõmsaks, et see maa, mis nüüdsama oma värvi muudab ja valge kasuka vahetab rohelisega, pidulikumaga ja viljakandvaga, et see maa on teie ja teie õdedevendade maa ja et kõik, mis on ümberringi, on rahva poegade käte ülesehitustöö tulemus. Te näete põldurit rahulikult ja muretult oma põllul kündmas, te näete töölisi tehasest töötamas, te näete kaupmehi kauplemas ja laevureid lossimas ja laadimas — kõikjal kestab rahulik ja ülesehitav töö. Ja siis tunnete te, et seekord on kevad meile jälle midagi uut toonud, uusi lootusi on asunud meie rinda ja kevadises karguses karastatud eesti mehe ja naise visa edasipüüdlikkus aitab neid lootusi täide viia.

Kevade mitmepalgelised helinad ripuvad õhus ja võluvad meid oma mahedusega. Selles kevadises maheduses võime oma kodu ja riiki ehitavat tööd jätkata ja lindude laulud saadavad meid.

— Kevad on saabunud!

VASTU PÄIKESELE JA KEVADELE!

Maikeallike murrab endale teed läbi möödunud-aastase lehtede kihi, mis alles katab kõikjal maapinda. Ühe lehtedest on ta läbi puurinud, teise aga — endaga õhku tõstnud

KAITSELIIDU KROONIKA JA AJALOOLINE ARHIIV

Praktilisi näpunäiteid selle korraldamiseks

Kaitseliidu kodukord § 152, 162, 183 ja 204 kõneleb kroonikapidamisest.

Kroonikapidamine on ette nähtud malevates, malevkondades ja kompaniides.

Kaitseliidu üksustes ei ole ametlikku kroonikat peetud enne 1934. aastat. Kaitseliidu trükitud kodukord ilmus 1934. aasta lõpul ja alles 1935. a. algul on mõnes üksuses hakatud pidama kroonikat. Kuid senises kroonikapidamises ja arhiivi korralduses ei ole valitsenud ühtlus, nagu selgus Kaitseliidu propagandapealikute koosolekul 23. jaanuaril 1936. aastal. Ühtlusetu kroonikapidamine ja arhiivi korraldamine toob endaga kaasa nähtuse, et Kaitseliidu tegevusest üleriiklikus ulatuses ei saada tervikülevaadet, vaid ühel üksusel puudub üks, teisel teine ala. Võimalik ka, et teatud alad jäetakse üldse puudutamata ja vaatluse alt välja. Samuti võib ilmned nähtus, et üks kroonikakirjutaja pühendab järjekindlalt tähelepanu ühele osale üksuse töös ja kriipsutab seda aast-aastalt pidevalt alla, kuna teine ei juhi sellele osale üldse tähelepanu või harrastab kroonikas oma armastatud, tema poolt tähtsaks peetud ala. Seepärast on olulise tähtsusega, et peetavad kroonikad sisaldaksid üldjoontes kõike seda, mis on tarviline teatud alaüksusest tervikpildi saamiseks. Kokku need kroonikad annaksid tervikpildi kogu Kaitseliidu tööst üleriiklikus ulatuses.

Kaitseliidu kroonika pidamine erineb harilikust kroonikast, nagu seda peavad kaitseväge üksused, koolid ja seltskondlikud organisatsioonid, märksa. Juba seepärast, et Kaitseliit on seltskondlik-kaitsevägealine organisatsioon, mil on kaks palet: seltskond ja selle suhtumine Kaitseliidule ühelt poolt ja Kaitseliidu suhtumine seltskonnale ning kaitseväge teiselt poolt. Seepärast on Kaitseliidu ja eriti ta üksuste tegevus alati niisugune, et see oleneb suurel määral sellest, missugune on Kaitseliidu suhtumine seltskonnale ja vastupidi. Kaitseväge üksus, seltskondlik organisatsioon ja kool, kus samuti peetakse kroonikat, on surutud oma tegevusega kindlatesse raamidesse, kusjuures välismõjutused harva suudavad avaldada mõju, mis nende töid kas edendaks või pidurdaks. Pealegi on Kaitseliidu kroonikail ja arhiivil täita eelpoolnimetatud ülesanne — anda sellega kogu Kaitseliidu tööst ülevaade. Teiste kroonikad seda ei taotele.

Seepärast, võttes aluseks kroonikate suhtes üldiselt maksvusel olevaid teaduslikke põhialuseid, kasutades kaitseväge, koolide ja organisatsioonide kroonikate senist praksist, jälgides teiste maade Kaitseliidu üksuste kroonika pidamist tahaksin anda kroonikapidamises, dokumentide ja piltide arhiivi korraldamises mõningaid näpunäiteid, kusjuures esijoones on arvestatud Eesti Kaitseliidu omapära, praktilisust ja otstarbekohasust.

I. Kroonika.

Kroonika peab andma tõetruu pildi sellest, mida on tahetud edasi anda. Kroonika on väärt ja otstarbekohane ainult siis, kui sinna ei saa enam midagi olulist lisada ega mõelda, vaid see, millest kroonikas on jutt, peab pakkuma ümara pildi. Kroonika peab olema mõistetav aastakümnete möödudes. Kroonika peab olema objektiivne ka siis, kui seal on väljendatud subjektiivseid arvamisi, s. t. subjektiivsed arvamisid peavad olema eraldatud objektiivsest kirjutusest ja subjektiivseid arvamisi peab põhjendatama objektiivsete faktidega. Kroonikal ei ole mõtet, kui ta on antud üldsõnaliselt, sest siis on ta aruanne.

1. Maleva kroonika.

Malev on Kaitseliidu kodukorra järgi kõige suurem üksus, kus peetakse kroonikat. Malevate kroonika peab seepärast sisaldama kõiki neid osasid, mis on tarvis selleks, et kõigi malevate kroonikad kokku annaksid üleriiklikust Kaitseliidust teatud aasta kohta tervikülevaate kõigil ta tegevusaladel, kõigi ta rõõmudega ja muredega.

Maleva kroonika tuleks pidada Maleva tegevusaastatega kooskõlas, s. t. kroonikat hakatakse pidama maleva tegevusaasta algul ja lõpetatakse tegevusaasta lõpul.

Kroonika peab käsitlema kõiki maleva tegevusalades ettetulevaid sündmusi, millel maleva aastase töö kohta on oluline väärtus. Kindlasti peaks seal aset leidma järgmiste alade käsitus:

- a) Maleva elus suuremad sündmused (maleva asutamispäev, juubelipäev, aastapäev, lippude saamise päevad jne.).

Kroonika peaks andma tõetruu ülevaate teatud pidupäevast, märkides ära pidupäeva tähtsaimad osad päevakorrast, kirjeldama olulist osa pidustustest pikemalt, kandes sinna osavõtjate läbielamusi. Siin on lubatud kõnelda krooniku läbielamusist, tundeist ja arvamist, mis võiksid olla ka üldised. (Eeskuju — Eesti lipu pühitsemise kirjeldus 1881. a. Otepääl, prof. J. Köpp — Eesti Üliõpilaste Seltsi ajalugu.)

- b) **Üldised õppused** (manöövrid, kontrollkogunemised, ühised esinemised). Kirjeldada tuleb ainult oma maleva tegevust, kusjuures üldpildi saamiseks võib kasutada üldise olukorra kirjeldust (manöövrid). Näidata, millega malev või maleva nimel tegutsenud üksused silma paistsid ja kuidas nad tegutsesid võrreldes teistega, millest oli tingitud kordaminek või ebaõnnestumine.
- d) **Võistlused** (sõjalises väljaõppes, spordis j. t.) üleriiklikus ulatuses, maleva piirides, teiste malevatega või kaitseväe üksustega. Siin püüda anda tagajärgi, vaatlusi, hinnata tulemusi.
- e) Uute üksuste juuretulek või seniste väljatangemine. Kirjeldada juuretuleku puhul tekkinud mõtet, praktilist läbiviimist ja lootusi, mis uuele üksusele peale pannakse, olles arvamisel, et uue üksuse kroonik ei ole asjadega enne üksuse asutamist kursis. Seniste ümberkujundamisel või likvideerimisel näidata tarvet, kaalutlusi, põhjusi.
- f) Maleva osavõtt riiklikest, omavalitsuse ja seltskondlikest tööddest. Kirjeldada, kuidas pealepandud ülesandeid enda peale võeti, misugused need olid, kuidas need läbi viidi ja mis torkas silma erilist.
- g) Maleva töö kokkuvõtted: laske, spordi, majanduse, sanitar- j. t. aladel. Allüksuste nimetamine ja nende silmapaistvaim osa tööst, eriti eriüksused. Siin anda aastase töö ülevaade, silmas pidades rohkem hinnangut, soodustavaid ja pidurdavaid nähtusi, võrdlusi eelmiste aastate tööga, võrdlusi teistega, tuues arvulisi andmeid ainult nii palju, kui palju on tarvis teatud üldpildi saamiseks.
- l) Maleva vahetõde: seltskonnaga, kaitseväega, Naiskodukaitsega, noorte kotkastega, kodutütardega, teiste malevatega.
- Siin kirjeldada maleva tööd nendes osades, kus töötati koos, ja kui ei saanud koos töötada, miks? Märkida koostöö punktid, fikseerida praegune olukord ja tuleviku kavatsusi.
- m) Maleva uusused ja kombad (nende tekkimine, muutumine ja lõppemine). Uued algatused.
- n) Tegevusaasta lõppülevaade. Töö võrdlus kavatsustega, mis olid tööaasta algul. Misugused asjaolud pidurdasid tegevust, mis-

sugused soodustasid. Seltskonna suhtumine ja abi malevale, millele langes peaarhiv tööst. Iseloomulikud nähtused ja millest need olid tingitud.

Maleva kroonika pidamine on Kaitseliidu Kodukorraga pandud maleva sekretärile ja maleva propagandapealikule. Kui arvestada maleva sekretäri ja propagandapealiku ülesandeid, siis oleks loomulik, et kroonikapidamine terves ulatuses lasuks propagandapealikul. Selle asemel jääks sekretäri korraldusse maleva dokumentide arhiiv ja maleva pildikogu.

Propagandapealik, võttes kroonika eest hoolitsemise enda kätte, võtab ka enda peale vastutuse kroonikat pidada korralikult. Seejuures ei ole mõeldav, et propagandapealik peaks kogu aasta kroonikat ise. See ei ole ka soovitatav ega tegelikult läbiviidav.

Kroonika need osad, kus propagandapealik on isiklikult juures ja kus ta on kompetentne sündmust jälgima või olukorda kirjeldama, kirjutab propaganda- pealik, nagu punktid a, f, l, m.

Punkt b kirjeldused võiksid teostuda kas maleva vanem-instruktori või teise riviohvitseri poolt, kes oli määratud nende läbiviimiseks. Samuti punkt d sõjalise väljaõppe osas.

Punkt d — spordi j. t. osad — spordi j. t. pealikud.

Punkt g osas kirjutavad kroonika osad vastava ala pealikud.

Punkt n kirjutab maleva pealik või ta abi või teine pealik, kes annab edasi maleva pealiku arvamised ja seisukohad.

Kroonikasse kirjutatakse sündmused kronoloogilises järjekorras. Ära tuleb märkida daatum, fakt selle nimega, mis ametlikult nimetatud, asjakäik ja hinnang. Sissekanded kroonikaraamatusse tehakse sündmusele järgneval või lähematel päevadel, et vältida unumist. Eriti tuleb seda teha meeleoluliste sündmuste puhul, kus kirjeldus saaks sündmuse aja värvingu (meeleolu).

Punktid f, g, l, m, n leiavad kirjeldamist tegevusaasta lõppedes.

Hiljemalt kahe kuu jooksul pärast tegevusaasta lõppu esitab propagandapealik kroonika maleva pealikule läbi lugemiseks ja oma hinnangu kirjutamiseks (punkt n).

Igale episoodile kirjutab alla episoodi kirjeldaja. Allakirjutaja kirjutab peale oma nime veel ametinimetuse malevas.

Kui maleva pealik on kirjutanud kroonikasse oma märkused ja annud aastakroonikale allkirja, teeb maleva sekretär aastakroonikast ära kirja. Kroonika ära kiri pannakse ajalooliste dokumentide ja ajalehtede väljalõigete kaustade juure esimese kaustana ning jääb niiviisi kolmikkausta süsteemis maleva arhiivi maleva asjatoimetuste juure, kandes asjatoimetuste järjekorranumbrit.

Kroonikaraamat on soovitatav võtta 300—500-leheline nahk- või riieköites kõva raamat poognasuuruste

lehtedega. Kroonikaraamat kannab maleva nimetust ja aastaarvu, mis ajast sellesse raamatusse kroonikat hakati kirjutama. Kui raamat on täis, lisatakse raamatu lõpetamise aasta. Kroonikaraamatu leheküljed peavad olema nummerdatud numbrimasinaga. Paber peab olema paks ja võimalikult toor-tselluloosivaba. Kirjutada tuleb täistindiga, jättes raamatu kirjutusveergudele kolmele poole vähimalt kahe sentimeetri laiuse ääre, ja köiteküljele vähimalt sentimeetri laiuse ääre.

Kroonikaraamatusse ei kleebita pilte ega ajalehtede väljalõikeid. Lubatud on ainult pealkirjade ja lehekülgede ilustused, mis on tehtud kunstimaitseliselt ja tušiga.

Mis ajast hakata kroonikaraamatut pidama?

Kui mõnes malevas kroonikaraamatut veel peetud ei ole, siis oleks otstarbekohane kroonikaraamatut hakata pidama maleva ümarikust aastast alates. Selleks on soodus aeg 1937. aasta, millal enamik malevaid võib vaadata tagasi 20-aastasele tegevusele, sest paljudes kohtades algas kodanike omakaitse organisatsioonide loomine 1917. aasta sügisel.

Need malevad, kus kroonikat juba peetud, jätkaku seda, kuid püüdku 1937. tegevusaasta vastavalt siinloodule edasi anda.

Need malevad, kus kroonikaraamatut hakatakse pidama 1937. aastast, kirjutagu kroonikaraamatu esimestele lehekülgedele lühidalt maleva ajalugu selle asutamisest — 1917/18. aastast peale. Pikemalt kirjutatagu maleva tegevusest alates 1. det. 1924. a. See oleks ajalugu, mitte kroonika. Kroonikat ärgu püütagu tagant järele kirjutada, sest see ei ole enam õige ega vasta kroonika nõudeile. Ajaloo käsitelisel nimetatagu iga fakti konstateerimisel selle alus, dokument ja kus see asub, või kui mõne isiku mälestus, siis selle nimi ja elukoht. 1924. aasta Kaitseliidu uuestisünnist allates märgitagu ajaloolise osa kirjelduses aktide, arhivaalide, ajalehtede või eriväljaannete numbrid, ja kui need dokumendid, kaustad, kirjeldused või eriväljaanded asetsevad maleva arhiivis, siis arhiivi numbrid.

Sellele ajaloolisele osale järgnegu siis kroonika. Kroonika algab: olukorra fikseerimisega (maleva nimetusega), kel on järgmised üksused (üksuste loetelu ja liikmete arv), maleva ja teiste pealike loetelu.

2. Malevkonna ja kompanii kroonika.

Malevkonna ja kompanii kroonikat peetakse samadel põhimõtetel kui maleva kroonikat, ainult selle vahega, et kroonikas käsitletakse sündmusi ja küsimusi malevkonna või kompanii tegevuse ulatuses, kirjeldades maleva või teiste üksuste tegevust nii palju, kui on tarviline tervikpildi saamiseks.

Malevkonna või selle õigustega üksuse kroonika pidajaks on malevkonna propagandapealik (§ 183), kuma kompanii kroonika pidajaks on kompanii sekretär (§ 204). Kroonikasse teeb üldmärkused ja kokkuvõtte ning kirjutab kroonikale alla malevkonna või

kompanii pealik. Kroonika peaks arvates tegevusaasta lõpust ühe kuu kestes pealiku poolt olema alla kirjutatud. Kroonikast tuleks teha kaks ära kirja — üks jääb oma arhiivi, teine maleva arhiivi. Kroonika ära kirja andmine maleva arhiivi peaks sündima kahe kuu kestes pärast tegevusaasta möödumist.

3. Kroonika Naiskodukaitse.

Naiskodukaitse ringkondade ja sellele alluvate üksuste kroonika on analoogiline maleva ja selle allüksuste kroonikale. Naiskodukaitse kirjeldab oma tegevust, siseelu ja vahekordi, võttes vaatluse alla Kaitseliidu tööst ainult selle osa, mis on tarviline tervikpildi andmiseks. Naiskodukaitse ringkonna kroonika pidajaks võiks olla ringkonna sekretär, propagandapealik või esinise poolt nimetatud kroonika pidaja. Samuti ka jaoskondades. Naiskodukaitse kroonikad kinnitavad esinised. Igast kroonikast saadetakse ära kirja maleva staapi ajalooarhiivile.

II. Ajalooliste dokumentide ja esemete arhiiv.

Kaitseliidu tegevuse seisukohalt on kogu kantselei kirjavahetus ja teised kaustad ajaloolise väärtusega ja need tuleb säilitada. Eriti on tarviline malevais ja allüksusis säilitada ajalooliseks varaks talle pandud kirjavara ja esemeid, mille kaudu ilma suurema uurimistöota on võimalik välja koorida üksuse ajaloolist käiku ja sündmusi. Seepärast on tarviline, et malevate ja selle allüksuste staapides üld-asjaajamise arhiivist eraldataks ajalooline arhiiv ja see korraldataks vastavalt.

Ajaloolisesse arhiivi kuuluvad:

1) üksusesse puutuvad ajaloolised dokumendid, mis ei ole asjaajamise kaustades, vanemad protokollide raamatud, nimestikud; 2) kroonikaraamatuist tehtud ära kirjad; 3) pildikogud; 4) ajalehtede ja ajakirjade väljalõiked; 5) trükitud ajalood või mälestusalbumid ja 6) Kaitseliidu ajaloolised esemed (kälendid, mütsimärgid, erimärgid, riietuse kirjeldused jne.).

1. **Ajaloolised dokumendid.** Kui malevad otsisid oma eelkäijaid 1917/1918. aastast, sattusid nad mitmesuguste dokumentide jälile. Osa dokumente saadi tolaeagsete kaitseliitlaste käest, samuti arhiivides olevaist dokumentidest tehti ära kirju. Need tuleksid koguda erikausta ja säilitada koos. Sinna tuleksid paigutada ka kirjutatud mälestused kaitseliitlaste või teiste poolt, kes seda aega käsivad. Sinna mahutada ka vanad, ajaloo osa käsivad ajalehed.

2. **Kroonikate ära kirjad** korraldatakse erikaustadesse. Üks kaust käsitleb oma üksuse kroonika ära kirju aast-aasta kõrval, millega soetatakse kroonikaraamatu ära kirja. Teine kaust oleks määratud allüksuste kroonikate ära kirjadeks, kuid korraldatuna nii, et kõikide allüksuste kroonikate ära kirjad oleksid aastate järgi ühes kaustas.

3. **Pildikogud.** Üksuse pildikogu koosneb kahest osast: a) pildialbum, kuhu kleebitakse maleva tege-

lased ja tegevuse pildid grupeerituna nägusaks ko- guks. See album jääb üksuse staabi ruumi kõige puhtama toa kaunistuseks lauale ja seda näidatakse maleva külalistele; b) albumist ülejäänud pildid või duplikaadid asetatakse suurtesse, tugevatesse ümbrik- kudesse, varustatakse sisule vastava pealkirjaga ning numbriga ja pannakse sellekohasesse ümbrike kasti. Piltide sorteerimine ümbrikesse tuleks läbi viia alade järjekorras, kusjuures iga pilt kannaks sündmuse ni- metust, kuupäeva ja aastaarvu.

Pildikogusse muretsetagu iga pealiku ja tähtsama sündmuse pilt.

4. Ajalehtede väljalõiked moodustavad omaette kausta, mis jaotatakse aastate järgi. Kõige otstarbe- kam ajalehtede ja ajakirjade väljalõigete kaust on niisugune, kus köidetud papist vahejoontele kleebi- takse paksemad paberid hariliku aktikausta formaad- is. Ajalehe väljalõiget ei kleebita sellele paberile, vaid väljalõige kleebitakse äärtpidi, mis ei ulatu teks- tini, paberiribale ja see pabeririba omakorda kausta paberile. Sellega hoitakse ära nii-kui-nii ruttu koltuva ajalehe väljalõike veel kiirem hävimine. Kausta leheküljel võib olla mitu väljalõiget. Iga väljalõige olgu varustatud ajalehe nimetuse, kuupäeva ja aastaarvuga. Samuti märgitagu iga väljalõige jär- jekorranumbriga, mis kantakse üle järgmisele lehekül- jele. Sellega ei saa tekkida pärastpoole segadusi, sest igakord on näha, kas väljalõige on omal kohal. Aja- lehtedest ja ajakirjadest lõigatagu välja kõik teated

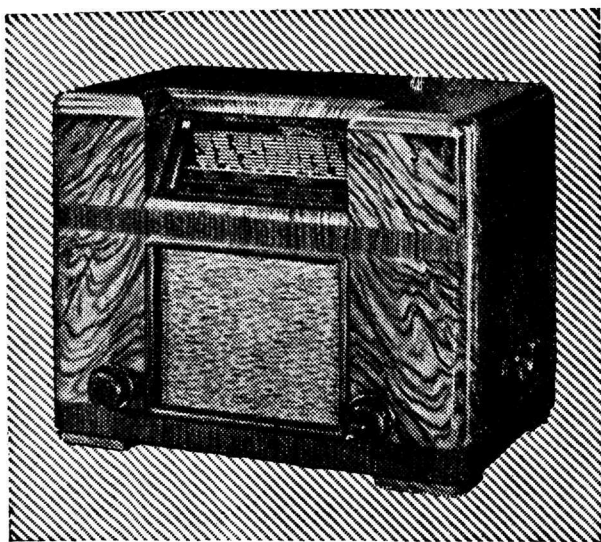
ja kirjutused, mis otseselt käsitlevad teatud Kaitse- liidu üksuse tööd või kavatsusi.

5. Ajalood. Paljud üksused on välja annud oma ajalugu või tegevust käsitlevaid brošüüre, raamatuid ja albumeid. Igast niisugusest väljaandest hoitagu vähimalt 3 eksemplaari üksuse ajalooarhiivis. Ka need nummerdatagu ja kantagu arhiivi nimestikku.

6. Ajaloolised esemed. Üksused ei ole seni min- gisugust rõhku pannud ajalooliste esemete korjami- sele ega säilitamisele. Kaitseleidul on juba 20 aastat ajalugu seljataga ja seepärast oleks oluline, et igal maleval oleks väike ajalooliste esemete arhiiv. Sinna võiks koguda kaitselehtlaste käesidemeid alates 1917. aastast, praegusi käesidemeid kõigist allüksustest ja neid, mis on juba muudetud. Samuti võiks koguda mütsimärke ja teisi igasuguseid eraldusmärke. Need ei võtaks palju ruumi ja nende korraldamist saaks läbi viia seintel asetsevais vitriinides. Klaasvitriini, mis maksab 8—15 krooni, mahuvad need kõik ja see oleks ilus seinailustus. Vitriine võib olla ka mitu — igale esemeliigile oma. Need oleksid nägusad ja iga- üks võtaks oma alla keskmise seinapildi suuruse.

Ajaloolise arhiivi jaoks peetagu erinimekiri ja iga kaust kandku erinimetust ning järjekorranumbrit. Ajaloolise arhiivi tegelik korraldamine jääks malevais malevate sekretäride hoole, kuna töodel, nagu seda on piltide ja märkide kogumine, dokumentide korral- damine, hankimine jne., aitaks kaasa propaganda- pealik.

A. Peel.

ESINDAJA: **TALLINNA
MANUFAKTUUR- JA
KAUBANDUSE- A/S.**

RAADIO LADU

TALLINN: RAEKOJA PL., TEL. 426-56

TARTU: VÕIDU TÄN. 19, TEL. 17-45

A. J. TRANKMANN & Ko.

**LAEVAMAALKER,
SPEDITSIOON
JA TRANSPORT**

TALLINN,

PÄRNU MNT. 6, URLA MAJAS

TEL. 442-57 & 442-59

Suusavõistlused Kuopio Puijol

Ülal — vasakul: kuulus Puijo mägi vaatetorniga. Üle selle mäe viis ka meie meeskonna võistlusrada. Paremalt: meie patrullsuusatajad teel. All — vasakul: meie patrullsuusatajad enne 10 km starti. Paremalt: meie meeskonna vanem leitnant E. Lepp rääkimas Soome ringhäälingule

Tänavused nelja riigi kaitseorganisatsioonide vahelised suusavõistlused leidsid aset Kesk-Soomes Kuopio linnakeses, kus asetseb ka kuulus Puijo mägi. Jälle kohtasid nelja riigi kaitseleitide eliitsportlased, et katsuda jõudu sõjalise iseloomuga suusavõistlustel.

Möödunud aasta võistlused Poolas, Zakopanes, lõpesid teatavasti Soome ülekaaluka võiduga. Teisele kohale tuli Eesti, kolmandale Poola ja viimasele Läti. Ka tänava ennustati samasugust järjestust, mis ka hiljem täitus. Ainult poolakad olevat olnud kindlad teisele kohale. Nad hellitanud isegi lootust Soome võitmiseks (!!).

Võistlused toimusid 12.—14. märtsini. Samal ajal korraldati samas ka rahvusvahelised 50 kilomeetri, mäehüpete ja Soome kaitseleitide esivõistlused patrullsuusatamises ning dotade ja noorkotkaste suusavõistlused. Suured võistlused laialdase kavaga olid meelitanud Kuopiosse kokku tuhanded inimesed, kes kasu-

tasid kohaletulekuks käikulastud erironge. Üldse võib märkida, et Soomes tuntakse suusavõistluste vastu suuremat huvi kui meil ja sealjuures teeb nende ajakirjandus võistluste eel reklaami palju vähem kui seda tehakse meil. Iga keskmine soomlane teab peast vähemalt oma maa kümne parima suusataja tagajärjed ja võidud suurvõistlustel. Meil teavad seda vaevu ajalehtede sporditoimetajad, rääkimata keskmisest kodanikust. See pole õigupoolest suusavõistlust näinudki!

Võistluste puhul oli kogu Kuopio ja ümbruskonna koolides katkestatud õppetöö, et koolinoored võiksid võistlusi jälgima minna. Suusavõistluste päevad olid tehtud nagu mingiks pidupäevaks ja linn ehitud rahvuslippudega. Pealeselle lehvitsid veel kõikidel riigi- ja linnahoonetel osavõtvate rahvuste trikoloorid.

Meie meeskond koos poolakatega jõudis kohale 7. märtsil. Lätlased saabusid päev hiljem. Kõik meeskonnad paigutati korterisse kohalikule kaitseleitide ma-

levale kuuluvasse võõrastemajja „Seurahuonesse“. Meeskondade vastuvõtt, nende eest hoolitsemine ja toitmine oli laitusetu ja südamlük. Ainult poolakad ei olnud rahul neile pakutava toiduga ja keetsid endile oma retsepti järgi lisatoite. Heaks kokaks osutunud nende meeskonna abivanem, rohkete aumärkidega ja ordenitega dekoreeritud ning dandyna rietatud noorem-leitnant Władysław Kasztelewicz.

Kohale jõudes alustas meeskond lasketreeninguga Puijomäe jalal asetsevas lasketiirus. Laskmiseks viidi meeskond kohale saanides. Suusatamistreeningut tehti peamiselt võistlusrajaga tutvumiseks.

Esimene tuleproov nelja riigi meeskondadele oli 12. märtsil toimunud 20 kilomeetri patrullsuusatamise võistlusel. Võistlus oli jaotatud kahte ossa. Esiteks tuli 20 kilomeetrit teha jaorännakut. Rännak sooritati täies rakmes ja relvaga. Enne rännakule asumist pidi iga meeskonna vanem andma kinnises ümbrikus võistluse korraldajatele arvatava aja, millega lootis meeskond katta rännaku tee. Rännaku järele oli pool tundi puhkust. Kui meeskond kattis rännaku tee ülesantud ajast kiiremini, sai ta selle arvel pikema puhkuse, mille kestes ta võis süüa, määrada suuski ja korraldada oma varustust. Ülejäänud 10 kilomeetrit tegutses iga üksik patrulli liige iseseisvalt. Suusatas nii kiiresti raja läbi kui suutis ja lasta tuli igal mehel sellel distantsil kaks korda — üks kord 100 ja teine kord 200 meetri laskerajal. Märklauaks oli lumele asetatud rinnakuju. Mõlemal distantsil tuli lasta 10 lasku lama-

des asendist. Tabamused soodustusi ei annud, kuid möödalastud laskude eest arvestati võistlejatele juuretrahviaega. Tulemuseks arvestati kokku 20 kilomeetri rännaku ja 10 kilomeetri suusatamise ja laskmise aeg, kusjuures rännaku ajaks arvestati kogu meeskonna sõiduaeg ja 10 kilomeetri suusatamise ja laskmise ajaks üksiku mehe keskmine aeg.

Rännaku ajaks arvestasid soomlased 2 tundi 20 minutit, Eesti ja Poola 2 tundi 25 minutit ja Läti 2 tundi 50 minutit. Kõik meeskonnad katsid rännaku tee kiiremalt kui nad arvestasid ja said selle arvel pikema aja puhkuseks. Sõit rajal oli läinud kõigiti ladusalt ja õnnetusteta. Ainult poolakad käitunud veidi ebasportlikult ja pole annud neist mööda minna tahtvaile võistlejatele nõudmise korral teed.

10 kilomeetri lõpposa katmisele ja laskmisele tuli meeskondadel asuda stardiplatsil, kuhu võistlusi jälgima olid tulnud kõrgemad Soome kaitseliidu ja sõjaväe juhid, eesotsas kaitseliidu ülima kindral L. Malmbergiga. Aukülalistele oli ehitatud suur katusega tribüün, millel lehvisid kõikide osavõtjate riikide rahvuslipud. Iga lipu alla oli asetatud selle riigi vapp.

Võistlustee lõpuosa start toimus rännakul ülesantud aegade järjekorras, kusjuures arvestati ka saavutatud aega. Esimesena startis Soome. Eesti ja Poola startisid koos. Esimene laskmine oli 100 meetril ja teine enne lõppu 200 meetril.

Ettearvatult võitis patrullsuusatamise ülekaalukalt Soome meeskond, teise koha sai kaunis väikeste edu-

Ülal — vasakul: Soome kaitseliidu ülem kindral L. Malmberg võistlusi jälgimas; keskel: võidukas Soome meeskond; paremal: patrullsuusatajate varustuse kaalumise. Keskülal — Eesti meeskond. All — vasakul: teadustaja andmas rahvale ülevaadet võistluste käigust; keskel: Eesti meeskond laskmas; paremal: 9-aastane suusahüppaja Pekka Pietikainen, kes saavutas tagajärjeks 15 meetrit

ajaga Poola ees Eesti ja kolmanda Poola. Läti jäi viimseks. Riikide järjestus ja aeg on järgmine:

1. Soome 3.10,23
2. Eesti 3.54,51
3. Poola 3.59,34
4. Läti 4.38,11

Eesti võistles koosseisus: patrullivanem Edgar Siitan, liikmed Johannes Koovit, Arkadi Völli, Raymond Kasikov, Theodor Särgepp ja Vello Kaaristo.

Teise võistlusena oli riikidevaheline teatesuusatamine 4 x 10 kilomeetrit. Sellel distantsil võitis jällegi Soome, teiseks tuli Poola ja Eesti pidi leppima kolmanda kohaga. Lätlased jäid ka siin neljandaks. Riikide ajad teatesuusatamisel olid:

1. Soome 2.54,50
2. Poola 3.15,08
3. Eesti 3.24,07
4. Läti 4.07,05

Kogu võistluste korraldus, mis lasus Kuopio malleva õlgadel, oli viidud eeskujulikult läbi. Hästi oli märgitud rada ja pealtvaatajatele anti võistluse käigust kogu aeg ülevaateid valjuhääldaja kaudu. Asjalikult ja kiiresti toimus ka meeskondade varustuse ja suuskade kontroll võistluse lõpul.

Eesti meeskond esines tublilt ja ühtlaselt ja saavutas oma võimetele vastava koha patrullsuusatamises. Ka teatesuusatamise kaotus Poolale tuleb täiel määral panna kahe keskmise mehe ebasobiva määride arvele. Kohase määride korral ei oleks poolakate võitmine olnud liig raske. Ilmastikuolud olid mõlema võistluse

Eesti meeskonna vanem leitnant E. Lepp annab apelsini 4 x 10 km. teatesuusatajale Edgar Siitanile

ajal rasked. Patrullsuusatamise ajal sadas lund ja teatesuusatamise ajal läks ilm sulale, mis tegi raskeks sobiva määride leidmise.

Tuleval aastal tulevad nelja riigi vahelised võistlused pidamisele Eestis. Kus kohal need läbi viiakse, on praegu veel teadmata, kuid oletuste kohaselt toimuvad need kusagil meie mägestikurikkamas maa-kohas.

A. Kask.

OSAKEYHTIÖ RIIHIMÄKI

RIIHIMÄKI
— SOOMES
Põhjamaade
suurim, Euroopa
moodsaim klaasi-
& kristallitehas

Üle 800 töölise, Kauka-
lahti sösartehas kaasa
arvatud

Eksport kõigisse maa-
ilmajagudesse

Auhinnatud:
Kuldmedal — Helsingi
1925. Kuldmedal — Tal-
linn 1929. Grand Prix —
Barcelona 1929. Grand
Prix — Antwerpen 1930.
Diplome d'Honneur —
Brüssel 1935. Grand
Prix Hors Concours —
Saloniki 1935.

Eesti agentuur K. SILLANDER

Tallinn, Vene tän. 11-a, telefon 443-01, 473-53

UNGARI PÜHITSES VABADUSVÕITLUSE PÜHA

Jooni Ungari riigihoidja admiral Nikolai von Horthy elust Ungari — „monarhia ilma monarhiata“

15. märtsil s. a. pühitses meie Ungari hõimurahvas tähtpäeva, millega mälestati ungarlaste vabadusvõitlust 1848. aastal. See tähtpäev on ungarlastele Püha Stefani päeva kõrval, mida nad pühitsevad 20. augustil, suurimaid rahvuspühi. Hõimlaste tähtpäeva puhul korraldas ka Eesti-Soome-Ungari Liit Tallinnas Seltskondlikus Majas kõnehommiku, kus esinesid kõnedega meie avaliku elu tegelased.

Me teame, et Ungarit valitseb praegu riigihoidja admiral Nikolai von Horthy, kuid me tunneme seda suurt riigimeest veel õige vähe. Püüame siis meie lugejaile lähemalt kirjeldada, kes on Ungari riigihoidja admiral N. von Horthy.

Nüüdisaja Euroopa juhtide seas on riigitegelane, kes mängib suurt osa oma kodumaal ja kes omab raske kaalu ka praegusaegses Euroopa jõus. Ja samal ajal teatakse sellest riigimehest väljaspool oma kodumaa piire palju vähem kui mõnest teisest riigijuhist. Temast kirjutatakse ning räägitakse ka palju vähem kui teistest, hoolimata sellest, et ta on etendanud Euroopa uuemas ajaloos rahu säilitamisel suurt osa.

See mees on admiral Nikolai von Horthy, Ungari riigihoidja ja tegelik valitseja. Horthy on poliitilises maailmas omapärane erk kuju, kelle vastu peaks tuntama huvi seda enam, et Ungari on üks neid Euroopa riike, kes asus pärast maailmasõda nii ütelda „hüdaohtlike tungide“ ristlemiskohal. Ungaris eneses ja väljaspool Ungarit põimuvad paljud sise- ning rahvusvahelised huvid. Aina püsib aktuaalsena päevakorral Ungari kuningriigi restaureerimine ning Otto Habsburgi troonile upitamine. Sellest kõneleb kogu maailma ajakirjandus.

Hiljuti ilmus Edgar von Schmidt-Pauli sulest biograafiline teos admiral N. von Horthy üle. See raamatu

mat on leidnud suurt huvi Berliini ja Budapesti lugejaskonnas.

Raamatu autor on suur Horthy austaja. Oma raamatu eessõnas ta pühendab talle lord Beconsfield'i sõnad: „Ajalugu paljudel juhtudel valetab — ainult poliitilistes memuaarides paljastub alasti tõde“ — ja seepärast loeb ka autor raamatu „poliitiliste memuaaride“ hulka.

Horthy biograafia on selge ja lihtne: ta põlvneb vanast ungarlase aristokraatses suguvõsast. Astus teenistusse mereväkke, kus tegi läbi kogu mereväe-ohvitseri staaži, alates mitšmanist kuni viitse-admiralini. Oli tublimaid laevastikujuhte maailmasõja ajal ja tänu oma

Admiral N. v. Horthy

Ungari Parlamendi hoone Doonau kaldal

energiale ning otsusevõimelisusele kerkis esikohale ka Ungari riiklikus elus.

Admiral on keskmist kasvu, peas juba hõbeläige. Ta on 67 aastat vana, kuid paistab 50-aastasena. Ka pikkade kõnede juures ei paista temas silma väsimuse tunnuseid.

1919. aastal ta likvideeris Ungari nõukogude vabariigi, lõpetas kurnava kodusõja ning ratsutas „valgel hobusel“ sama aasta 16. novembril rahvusarmee eesotsas Budapesti. Pärast Budapesti jõudmist tegi rahvuskogu talle varsti ettepaneku võtta riigi juhtimine enda kätte. Ta palus endale lühikest aega järelemõtlemiseks ning andis lõpuks nõusoleku, ja sellest ajast peale juhib ta Ungarit — riiki, mis oma ülesehituselt kujutab „monarhiat ilma monarhita“. Ungari riigihoidja pole mitte ainult riigipea, vaid ühtlasi ka Püha Stefani krooni hoidja, mis on ungari rahvuslastele suurimaks pühaduseks. Horthy, loomulikult, on monarhist — ta hoiab krooni, et kord seda üle anda parajal silmapilgul sellele, kel on kroonile õigus...

Ungari riigijuhi kohta võivad ju olla mitmesugused arvamisid, kuid kui Edgar von Schmidt-Pauli raamat tõesti sisaldab „alasti tõde“, siis peab alla kriipsutama adm. Horthy kaht omadust: isiklik vahvus ning kiire otsustamisvõime poliitilistes küsimustes ning otsuste tegemine.

Huvitav on episood, mis kõneleb Horthy vahvusest. 13. augustil 1919. aastal Horthy lendas aeroplaanil Siofoki, kus tol ajal asusid veel punased Ungari sõjaväed. Oma adjutandi saatel läheneb ta punase ülemjuhatause majale ning pöörates vahimeeste poole lausub rahulikult: „Ma olen Horthy, kõigi ungari sõjavägede ülemjuhataja.“

Punased sõdurid kaotasid ootamatusest endi üle valitsemise. Horthy adjutant pöördub omakorda punaste sõdurite poole: „Miks te annate au ülemjuhatajale?“

„See on meil kombeks,“ vastas sõdur veidi tusaselt.

Samasuguse tusasusega võttis Horthy vastu ka punaväe juhtiv kaader, kuid kes sealjuures täitis vastuvaidlematult kõik ülemjuhataja küsud.

Kõik see sündis ajastul, millal Ungari ei olnud mitte ainult haaratud bolševismist, vaid asus ka rahvusvahe-

liste pihtide vahel, mille kutsus esile äsja lõpunud maailmasõda ja esimeste rahuläbirääkimiste periood. Ungari oli liitlaste suhtes tol ajal samas seisukorras kui kommunistlik Venemaa Bresti läbirääkimiste ajal Saksa suhtes. Võitjad siis võidetutega suurt tseremooniat ei teinud ja eriti kurja pilguga vaadati punastele.

*

Horthy poliitilised omadused, ta oskus kiiresti kinni haarata situatsioonist ning otsekohe väljendada kindlat seisukohta paistsid kõige teravamalt silma kahel juhul: kui kadunud kuningas Karl tegi katset pöörduda tagasi Ungarisse, et uuesti asuda troonile.

1921. aastal, paastu-ajal, töötas Ungari riigihoidja omas kabinetis. Ta isiklik adjutant tormab kabinetti ootamatu ettekandega:

„End, kuningas Karl jõudis Šveitsist Ungarisse ning asub minister-presidendi krahv Teleki kõrvalruumides. Budapesti jõudis ta autol. Nüüd riietab end ümber ning tahab kokku saada Ungari valitsejaga.“

Horthy on üllatatud. Mille poole kuningas tüürib? Mida otsib ta riigis, mis elab üle raskeid vapustusi, täiesti relvastumata ning ümber piiratud vaenlastest? Tahab ta trooni, tähendab, soovib ta anda uut häiret, et väike-entente tungiks uuesti Ungarisse. Mitte asjata Tšehhoslovakkia president dr. Beneš ei tähendanud hiljuti: „Uhe Habsburgi upitamine Ungari troonile tähendab sõja kuulutamist Tšehhoslovakkiale.“

Horthy riietab end kiiresti admiraalimundrisse ning kaalub olukorda. Samal ajal jutustatakse talle lugu, mis tundub traagikomöödiana: „Krahv Erdelli Viini korterisse on ilmunud kaks härrat. Uhes neis tundis krahv ära keisrinna Zitta venna, teises, kes kandis autojuhiprille — keisri enda. Kuningas teatas Erdellile, et ta sõidab Ungarisse valitsusvõimu üle võtma, kuna Horthy, kahtlemata, annab end tema käsutusse. Teisel päeval kuningas jatkas reisi Ungarisse, ületas salaja piiri ning ilmus piiskop krahv Mikesi juure, kus paastu puhul oli korraldatud pidulik õhtusöök. Kõik kooslõid tervitasid kuningat, polkovnik Lehár kutsus välja pataljoni sõdureid keisri kaitseks ja selle järele asus kuningas Budapesti teekonnale.“

Horthy läks kuninga juure. Nad jäid kahekesi. Kuningas haaras Horthy ümbert kinni ning hakkas nutma. Nende jutuaajamine kestis kaks tundi. Ja kaks tundi riigihoidja võitles kuningaga, kes nõudis valitsusvõimu enda kätte andmist. Horthy tegi selgeks, et kuninga soovi täitmine tähendaks Ungari hukkumist... Kuningas juhtis Horthy tähelepanu Prantsusmaa nõusolekule. Horthy naeratas skeptiliselt. Kuningas võttis pliatsi ning kirjutas paberile: „Briand.“ „Prantsusmaa on kaugel, kuid otsus tuleb teha kiiresti,“ arvas Horthy. Ta oli kaotanud usu oma kuningasse, kuna Briand oli selle, mille nüüd kuningas esile tõi, kategooriliselt tagasi lükanud. Ainult mõned eksalteeritud prantsuse rojalistid olid kuritahtlikult kasutanud Briandi nime, kes võtsid osa ka eeltööst mässu korraldamiseks kuningriigi ülesehitamiseks. Kuningas tah-

tis seada Euroopa sündinud fakti ette. Horthy aga, olles teadlik oma vastutusest riigi julgeoleku eest, ütles kuningale lihtsalt „ei“. Kuningas lahkus.

Möödus pool aastat. Katset korraliti. Niisama äkki kui eelmisel korral lendas kuningas uuesti Ungarisse, kuid seekord kuninganna Zitta saatel. Maabudes pealinnast just mitte kaugel oli neil vastas sama polkovnik Lehár, kes esimesel korral andis kuninga käsutusse pataljoni sõjaväge. Seekord polkovnik Lehár rekvireeris raudteerongi, millel sõideti Budapesti. Horthy võttis otsekohe tarvitusele vajalised abinõud. Rong võeti enne linna jõudmist kuulirahega vastu. Polkovnik Lehár küsis kuningalt luba vastata samuti tulega. Kuningas kõhkles. Horthy energilise tegevuse tõttu saadeti kuninglik rong tuldud teed tagasi ning asi lõppes väga traagiliselt — kuningas saadeti Madeira saarele, kus ta pool aastat hiljem suri.

*

Kas tähendab see kõik seda, et Horthy on faktiliselt monarhia püstitamise vastu? Ei, ta lihtsalt arvas, et sel ajal Habsburgide upitamine Ungari troonile oli varajane. Sellest ajast on nüüd möödunud üle 15 aasta.

Horthy on konservator-natsionalist. Sellega ongi seletatav ta sisepoliitika. Ja välispoliitikas on ta samuti iseseisev. Horthy välispoliitikat iseloomustab raamatu autor ühest küljest kui Itaaliaga sõpruse otsijat ja teisest küljest — kindlustada Ungari tulevikku, lähenedes teatud mõttes Saksamaale. Horthy on suurim bol-

ševismi vastane ja osalt sellega ongi seletatav ta „saksa orientatsioon“.

Horthy on ainuke omapärase riigivalitsemise süsteemiga riigi juht. Kunagi ta ütles: „Meie parlamentarism on peale Inglismaa kõige vanem maailmas. Inglismaa sai oma parlamendi 6 aastat varem kui Ungari, kuid kuna tol ajal puudus telegraafühendus, siis võime kinnitada, et oma parlamentarismi me löime täiesti iseseisvalt.“

„Parlamentarism on oma elu juba ära elanud. Paljudes riikides,“ konstateerib Horthy, „parlamentarism on muutunud korrupsiooniks ja demokraatia peab kriisi ajal andma koha tugevamale käele. Ungari sammub edasi oma rada, rahvuslikku rada. Tema rahvuslikud huvid nõuavad kõigepealt rahulepingute revideerimist.“ Horthy arvab, et seda on võimalik saavutada ka ilma sõjata.

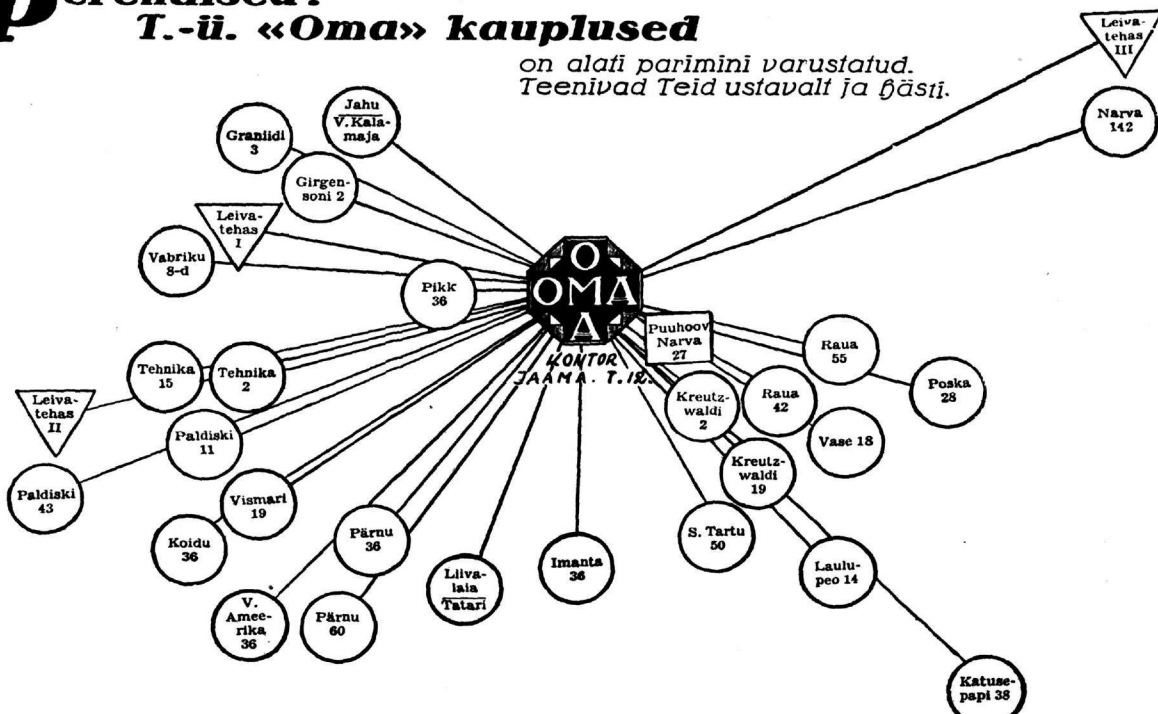
Kaks Horthy äraütlemist kuningale Habsburgide troonile mittepääsmisel olid otsustavad sammud, mis ära hoidsid sõjapuhkemised, mis sel ajal olid päris võimalikud, kui aga Püha Stefani kroon oleks pandud kellelegi pähe. Kas Horthy talitas õigesti, astudes ülaltoodud samme, kui ta tahtis alal hoida Ungari iseseisvust ning Euroopas üldist rahu või talitas ta isiklikel egoistlikel motiividel?

Kuidas see ka ei oleks, ta ei mässinud end mitte hädaohtlikesse avantüüridesse. Kas peab ta kinni oma positsioonist uute katsete puhul, mis on analoogilised kuningas Karli äpardunud troonivallutamise katseile?

V. H.

Perenaised! T.-ü. «Oma» kauplused

on alati parimini varustatud.
Teenivad Teid ustavalt ja hästi.

Tee T.-ü. «Oma» kauplusesse on tee oistarbekofasele ostule.

Maailm kosub ja — relvastub

Rahvasteliidu statistikud jagavad maailmale optimismi

Viimasel ajal on üha enam kuulda hääli, et maailmamajanduse kriis on möödunud või hakkab mööduma ja et maailma rahvad võivad jälle hakata vastu vaatama heledamale tulevikule.

Sellane rõõmustav hüpotees ei ole siiski mitte tühipalja arvamise, vaid piinlikult teostatud statistiliste kokkuvõtete vili. Me toetume nimelt Rahvasteliidu statistika-büroo kokkuvõtetele, mis on koostatud Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa ja Am.-Ühendriikide konjunktuuribüroode andmeil ja peavad seega oma põhjendatavas osas paika pidama.

Rahvasteliidu statistikud võtavad oma kokkuvõtete lähtekohaks anno 1929 kuj maailmamajanduse kriisi sünniaasta. Nimelt siis, nüüd rohkem kui seitse aastat tagasi, ilmus silmapiirile too kohutav elukas, hüütud Kriisiks, kes hakkas tallama õitsvaid viljapõlde ja sulgema vabrikuid ja ettevõtteid. Igal pool siis, kuhu too kohutav elukas oma käpa välja sirutas, olgu see kaubanduses või tööstuses, laevanduses või põllumajanduses, varisesid õitsvad ettevõtted kokku armetuteks rudeseks.

Järgnesid otse piibliselt kõhnad aastad. Seitse kõhna ja kehva aastat on juba möödunud, tõuseb küsimus, kas nüüd järgneb seitse lihavat?

Kui võtta lähtekohaks 1929. aasta ja arvestada, et maailmamajanduse tase andis siis 100 punkti, siis näeme, et kriisi raskuspunkt langes 1932. aastale, millal vastav punktide arv andis tööstuse alal 67 ja maailma kaubanduse alal 74 punkti. Teiste sõnadega: kolme aasta jooksul tööstus oli langenud 67 prots., kaubandus aga 74 protsendini enne-kriisiaegsest seisukohast.

Siit edasi kõverjoon hakkab jälle tõusma. Aasta hiljem, 1933. a., tööstus näitab juba 77 p. ja kaubandus 81 punkti, 1934. a. vastavalt 87 ja 90 ja 1935. a. 95 ja 97 punkti. Seega on siis peaaegu endisele tasemele tagasi jõutud. 1936. aasta tulemusi ei ole veel lõplikult kokku võetud, kuid 10—11 kuu andmed näitavad igatahes pideva tõusu poole.

See on pilt, mis paneb meid igatahes rõõmustama. Siinjuures peame aga veel arvestama seda, et valuutakitsendused, mis on praegugi veel maksavad peaaegu kõikides riikides, on majanduselu rõõmustavat arengut tublisti pidurdanud, teisel juhul oleks üldpilt olnud ehk veelgi avaram.

Kõige rohkem on valuutakitsendused end annud tunda põllumajanduslikes riikides, siin hulgas ka meil, Eestis. Kõikjal on suured tagavarad põllumajandussaadusi, aga nende mahutamise välisturgudesse on valuutakitsenduste tõttu olnud suuresti raskendatud, mistõttu on tulnud müüke toimetada äärmiselt odavate hindadega, mille tagajärjel on ka tekkinud n.-n. riiklikud juuremaksud.

Allpooltoodud tabel, mis on koostatud Rahvasteliidu statistika-büroo poolt, annab meile õige kujuka pildi

üksikute riikide majanduslikust arengust viimase kolme aasta jooksul, kusjuures lähteaastaks (100%) on võetud ikkagi endiselt 1929. a.

	1932. a.	1935. a.	1936. a.
Austria	64,3	79,6	86,2
Inglismaa	83,5	105,7	114,1
Belgia	69,1	80,6	83,3
Saksamaa	53,3	104,4	148,2
Hollandi	62,3	88,4	89,7
Poola	53,9	69,5	78,4
N. Vene	184,4	293,4	362,3
Prantsusmaa	68,8	87,4	97,2
Rootsi	85,2	119,0	123,5
Am. Ühendriigid	53,8	85,6	94,6
Jaapani	97,8	141,0	146,0

Nagu sellest tabelist nähtub, areneb maailmamajanduse seisukord igal pool paremusele. Lahjad aastad on jäänud seljataha ja nüüd on järgnenud kui just mitte lihavad, siis vähimalt rahuldavad ja normaalsed.

Mõnedes riikides on majanduslik seisukord praegu veel parem kui ta oli seda enne kriisi, s. o. 1929. aastal. Nendeks riikideks loeme Inglismaad, Rootsit, Saksa- maad, Jaapanit ja N. Venet.

Kui vaadelda seisukorda lähemalt, siis näeme, et mis puutub tööstusse, siis on siin peaaegu kõik riigid isegi paremas seisukorras kui enne kriisiaega. Töö- poolest sunnivad meid aga selle näiliselt õitsva seisu- korra põhjused pisut järele mõtlema, sest ilmselt on siin tõusu põhjuseks üksikute riikide sõjatööstuse ko- hutav areng.

Võtame näiteks Saksamaa. Rahvas elab seal võrd- lemisi tagasihoidlikult, põllumajandussaaduste hinnad on seal madalad, väliskaubandus on tugevasti langenud, kuid vabrikud ja tehased töötavad kõigest jõust, ise- äranis, mis puutub otsekohe relva- ja keemilist töös- tust. Alles neil päevil võisime ajalehist lugeda, kuidas üks meie omnibuseliini pidaja tahtis Saksamaalt tellida paar uut omnibust, kuid sealt vastati, et enne nelja kuud pole neid lootagi.

Rahvasteliidu statistikud annavad meile veel huvita- va ülevaate Krupi relvatehaste kohta Essenis — tol- lest „saksa rahvuslikust sepikojast“, nagu Göring selle suurkäitise ristas. Andmeist ilmneb, et see „sepikoda“ on annud 1934/35. a. ligi 10 miljonit S. marka puhas- kasu ja 1935/36. a. tervelt 14,3 miljonit! Siia ei ole arvatud seda 4 miljonit marka, mis assigneeriti tehaste poolt „neli-aastaku“ läbiviimiseks. Järelikult on see „rahvuslik sepikoda“ möödunud aastal annud 18 miljo- nit marka puhast, kuna me ei tohi aga unustada, et 1918.—1934. a. ta ei jõudnud maksa oma aktsionäri- dele dividendigi. Ja need on needsamad tehased, mil- ledele paljud Versailles' lepingu sõlmimisega risti peale tõmbasid!

Muidugi on ju tõsi, et mõnele kümnele tuhandele töölisele annavad Krupi tehased tööd, kuid mitmele miljonile inimesele võivad nad saada hauakaevajaks, kes seda ütleb?

Umbes samasugune lugu on ka Jaapaniga. Ka Jaapani tööstuse tase näitab pidevat tõusu — 1932. a. 146 p. 1929. a. 100 vastu — ja seda ka ainult sõjate tööstuse arvel. Me ei tohi unustada, et Jaapan on ainuke riik maailmas, kes on 50% oma eelarvest annud sõjaministeeriumi käsutusse. Kui palju saaks selle raha eest viljapõlde lohkavaiks muuta ja rahva haridust tõsta?

Jaapani tööstus on kuulus veel selle poolest, et ta oskab (ja suudab!) oma saadusi dumpinghindadega paisata Euroopa turgudele, mis ometi ei takista ta enda töölisi nälgimast.

Palju teissugusem ei ole olukord ka N. Venes. Seal oli tööstuse toodang 1932. a. 183,4, 1935. a. 293,4 ja 1936. a. juba 362,3. See on hüpe, mis lõhnab rekordiliselt. Kas ja kuipalju aga Vene tööline sellest endale saab, see on igatahes seatud väga suure küsimärgi alla.

Nagu kõigest toodud andmeist nähtub, on maailmamajanduse seisukord viimaseil aastail üha paraneemas. See palavikuline tuhin, millega kõikides maades praegu ehitatakse ja töötatakse, annaks meile tõesti põhjust rõõmustamiseks, kui siin ei oleks üht väikest „aga“, nagu see esineb paljude heade asjade juures. See „aga“ on kartus tuleviku-sõja ees, sest kõikide nende tapamasinate ehitamine vihjab julgesti sinna poole. Kui lõhkeb kuskil midagi, midagi, mis võib tekitada uue maailma tulikahju, siis hakkavad kõik need maailmamajanduse tõusutendentsiga kõverjooned kohe kohutava kiirusega allapoole kiskuma ja kuskilt poeb jälle välja too kohutav elukas, mille nimi on Kriis. Seniks aga, kuni veel otsesteks kartusteks ei ole põhjust ja kuni veel kehtivad rahvusvahelised lepingud, võime rahulikult nentida, et maailm on end tõsiselt töösse rakendanud, kõikjal klopsitakse ja ehitatakse, vasarad vuhisevad ja ääsituled kohisevad — annaks jumal, et nende ülesanne oleks edaspidi valmistada atru ja traktoreid kahurite ja tankide asemel.

L. S.

Maginot kindlustatud liin

Prantsuse idapiiri kindlustustest

Ajakirjanduses on ilmunud vahetevahel üldisi teateid suurriikide piirikindlustustest. Hiljuti tõid ajalehed teateid, et meie suur idanaaber teostab oma läänepiiril suurejoonelisi kindlustustöid. Sedasama teeb ka Saksamaa oma vastu Prantsusmaad asetseval piiril. Tihti nimetatakse tänapäeva ülimumoodsaid piirikindlustusi üldiselt „Maginot kindlustatud liiniks“. Selle nimetuse all aga tuntakse ja mõeldakse Prantsusmaa idapiiri kindlustusi, mis oma nime on saanud Prantsuse sõjaministri kindral Maginot nime järgi. See on suurim ja vägevaim kindlus, mis ükski riik tänapäevani endakaitseks on ehitanud.

Maailmasõja kogemused näitasid, et üksikud piirikindlustused sel kujul, nagu need olid Prantsusmaal ja ka Venemaal enne maailmasõda, ei omanud vastase pealetungi tõkestamiseks erilist tähtsust. Saadud kogemustel ei teosta riigid nüüd enam üksikute tähtsamate rajoonide, maa-alade või linnade kindlustamist, vaid kindlustatakse terve maariba riigi ühest piiriäärest teise.

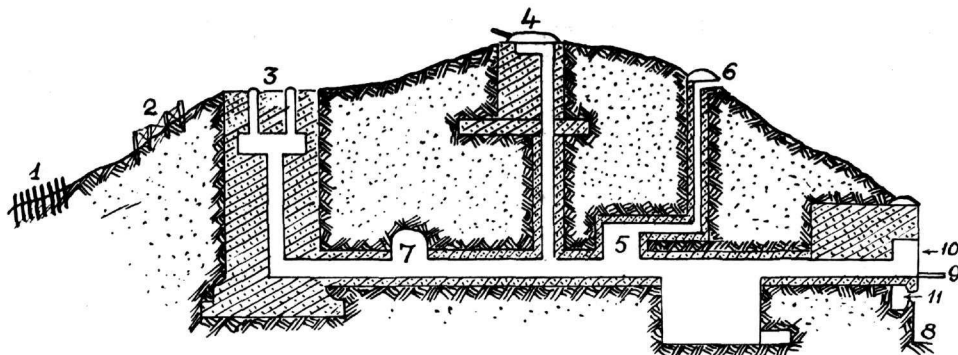
Kui saksa sõjaväed möödunud aasta algul asusid Reini demilitariseeritud tsooni, siis Prantsusmaa võttis sõjaväega viivitamata enda alla idapiiri kindlustused, Maginot kindlustatud liini. Et asjahuvilistele riikidele on aja jookslu teatavaks saanud selle kindlustatud liini üldised iseloomustused ja ehitused, siis Prantsusmaa avaldas mõningaid andmeid oma piirikindlustuste kohta. On selge, et ükski riik ei avalda aga oma tähtsaid sõjasaladusi, seepärast võib olemasolevate kirjelduste järgi saada sellest siiski ainult üldise pildi.

Prantsuse idapiiri kindlustatud liin koosneb üldiselt kolmest, sügavusse järgustatud kindlustatud ribast, mis kokku moodustavad umbes 200 km pikkuse ja kilomeetrite laiuse maariba. Esimene riba koosneb üksikuist tulepunktidest (-pesadest), mis moodustavad kindlustatud liini eelserva. Nende tulepunktide ülesandeks on tule all hoida kõik lähised, mis viivad kindlustatud liini eelservale.

Teine riba koosneb kuulipildujate üksikutest väikestest pèsadest ja fortidest, mis paiknevad tihedasti künigaste ja kõrgendike kallakuil. Fortides asetsevate kuulipildujate ja suurtükkide ülesandeks on oma tulega katta, tarbe korral tulistamisega üht punkti mitmest fordist, maa-alala fortide ümber. Fordid ja kuulipildujate-pesad on ühendatud kindlustatud riba maa-aluste ühenduste üldise võrguga. Kõik lähised teisele kindlustusribale ja fortidele on tõkestatud jalaväe ja tangivastaste tõketega.

Maastiku ettevalmistusel, eesmärgiga luua head laske- ja vaatlusalala kuulipildujate-pesade ees, on maha raiutud üksikud metsaalad, ära veetud terved künkad ja kõrvaldatud kõik laskmist segavad takistused. Kolmas riba koosneb tihedasti paiknevatest suurtükkide lasketornidest. Ka need on ühendatud maa-aluste teedega kindlustatud liini teede võrguga.

Maginot kindlustatud liini ehitamisel otsustati anda tulepesadele kõigis kolmes ribas küllaldane tugevus ja kate, mis peab vastu pidama vastase raskesuurtükiväe ja ka lennäväe rasketele pommidele. Et katte tugevust

Joon. nr. 1

Fordi skemaatiline läbilõige

ja vastupidavust kindlaks määrata, selleks korraldati erilised katsed, mille juures tulistati betoon- ja teraskilpe lähedastelt kaugustelt mürskudega, mille kaliiber oli 500 mm. Nende katsete eesmärgiks oli kindlaks määrata betooni ja soomuse paksus, mis peaks vastu vähimalt kolmekordsele tabamisele ühte ja samasse kohta. Sel teel kindlaks määratud betooni ja terase paksusele võeti veel kolmekordne vastupidavuse tagavara tulepunktide ja fortide ehitamisel.

Suurt rõhku on pandud traatsidevõrgu varjamisele. Telefonivõrgu juhtmed on paigutatud sügavasse maasse ja soomusega hästi kaitstud. Sideme kindlustuseks on kõik telefoniaparaadid omavahel ühendatud kolme paari juhtmetega, millest iga paar on maasse paigutatud omaette.

Mõned kilomeetrid kindlustustest tagapool asetsevad maa-alused, kuni 50 m sügavuses, varjendid, millest igaüks võib mahutada garnisoni kuni normaalse sõjaegse diviisi suurus. Need varjendid on ühendatud maa-aluste ühendusteedega omavahel kui ka kindlustuste ribadega. Maa-alustes magistraal-tunnelites on ka elektriraudteed.

Kaitseks sõjagaaside vastu on kõik maa-alused ehitused varustatud eriliste elektriventilaatoritega, mis tekitavad maa-alustes ruumides kõrgema õhurõhu kui see on maapinnal. Alatine õhuvool maa-alustest ruumidest maapinnale ei lase sõjagaasidel tungida varjendisse ja maa-alustesse ehitustesse. Kõik fordid on varustatud elektrijõuajamaga. Pealeselle on veel üldjõuajamad kaugemas tagalas. Seal asetsevad ka avad, mille kaudu ventilaatorid tõmbavad puhast õhku maa-alustesse ehitustesse. Need avad on ühtlasi varustatud gaasikurnadega, mis leiavad kasutamist sel juhul, kui avauste ümbruskonna õhk on mürgistatud.

Kõik kindlustused ja varjendid on varustatud laskemoona ja toiduainete hoiukohtadega, mis on eriti kaitstud suurtüki- ja õhupommide eest. Üksiku fordil täielise blokeerimise juhuks vastase poolt on kindlustused ja varjendid varustatud laskemoonaga ja toiduainetega nii suurel hulgal, et sellest jätkub vastupanuks mitmeks kuuks.

Suurt rõhku on pandud põhja- ja pinnavete sissetungimise tõkestamisele maa-alustesse ehitustesse. Selleks on ehitatud hästivarustatud kanalisatsioonivõrk. Samuti on kõik kindlustused varustatud puhta kui ka musta vee kanalisatsioonivõrguga, mis vastab kõigile tervishoidlikele ja puhtusehoiu nõudeile.

Vaatlusteenistus kindlustatud liinil on mehaniseeritud ja automatiseeritud. Selleks otstarbeks on kasutatud mitmesuguseid automaatseadiseid fotoelementidega, infrapunaste kiirtega ja tundlike helipüüdeseadistega. Kõik seadised astuvad tegevusse ja signaliseerivad automaatselt igakord, kui ükskõik missugune liikuv ese satub infrapunaste kiirte piirkonda.

Fordid kõigi oma ruumidega, kuulipildujate ja suurtükkide tornidega, varjenditega inimestele ja varustusele moodustavad betoonist ja terasest valatud hiiglabloki, mille kõrgus on 30—50 meetrit. Gaasirünakute puhkedes on iga fort varustatud seadistega, mis sulevad välise õhu sissepääsu forti.

Suurtükkide ja kuulipildujate torud ei ole soomuskupleist läbi viidud mitte laskeavade kaudu, vaid need asuvad erilistel kuul-šarniiridel, mis võimaldavad relva pöörmist ja suunamist soomuskupulis.

Üldise ülevaate saamiseks fordist on joon. nr. 1 näidatud selle skemaatiline läbilõige, kus 1 märgib tangivastaseid raudrööpaist tõkkeid, 2 — traattõkked, elektriseeritud kõrgepingega, 3 — kuulipildujate lasketornid, 4 — suurtükitorn, 5 — elektrijõuajam, 6 — suitsutoru, 7 — meeskonna ruumid, 8 — seljatagune kraav, 9 — üle kraavi asetatav raudsild, 10 — metallvõrestik fordil maapealse sissekäigu sulgemiseks, 11 — avaused kraavi seinas käsigranaatide pildumiseks juhul, kui vastas on läinud korda tungida kraavi.

Tankide tõkestamiseks juhul, kui neil on läinud korda ületada kraavi ja purustada sissepääsu võred ning tungida fordil sisemusse, on maa-alustes ühendusteedes kaetud augud, kuhu tangid sisse langevad.

Seesugune on üldine pilt neist kindlustusist ja töist, mis Prantsusmaa on teostanud oma piiri kindlustamiseks Saksamaa vastu. Nagu algul mainitud, kindlustab ka Saksamaa oma piire. Olemasolevail andmeil erineb Saksa kindlustussüsteem Maginot liinist sellega, et Saksamaa ei ehita mitte pidevat kindlustatud liini, vaid üksikuid fortide ja tulepesade gruppe.

Missugune neist süsteemidest võimaldab tõhusama vastupanu vaenlase kallale tungi korral, seda võib näidata ainult sõda. Kuidas aga seesuguseid kindlustatud liine vallutada, okupeerida või ületada, on küsimused, mis annavad peamurdmist nende riikide sõjavägede juhtidele, mis näevad oma sõjaplaanis naaberriigi territooriumi vallutamise eesmärgi.

O. K.

VÄGEDE ÜLEMJUHTATAJA KÜSIMUS PRANTSUSMAAL

Ümberorienteerumisi Prantsuse sõjajõudude üldjuhtimises

Prantsusmaal arutatakse praegu probleemi, kuidas organiseerida sõjaväge sõja ajal? Küsimus on juba mõnd aega seisnud akuutselt päevakorras, nii parlamendis kui ka ajakirjanduse veergudel. Käremaid vaidlusi on kutsunud esile peamiselt ülemjuhataja-probleem. Nimelt püütakse leida õiget seisukohta: kas on võimalik ja tarviline, et sõja ajal oleks väejuhatus ühe kätes, ja kas ei ole see tarviline ka mitte rahu ajal, sest sõjale ettevalmistusest sõltub ka sõja pidamine. Ajakirjanduses ja parlamendis tõsteti üles küsimus: kes on praegu Prantsuse vägede ülem. Ja sellele küsimusele ei leita vastust. Tõepoolest on praegu kolm generalisimust, kes istuvad kolme peastaabi kohtadel. Prantsusmaal nagu paljudes teisteski riikides on kolme liiki vägesid: maa-, mere- ja õhuväed. Maavägesid juhib kindralstaabi ülem, aga õhu- ja merevägedega on tal kauged kokkupuuted. Sellele arhailisele süsteemile on vastu vaidlema hakanud paljud asjatundjad, kes nõuavad ühe-juhatust ja üht ministeeriumi, kust väljuksid kõik riigikaitse korraldused. Õhu- ja merevägi võiksid kujundada ainult eriosakondi sõjaministeeriumi juures, kuid kaugeltki mitte iseseisvaid üksusi, sest tulevikusõjas on maavägi tihedasti seotud õhuväega, seepärast ei või kuidagi lubada, et õhuvägi ei oleks täieliselt ülemjuhataja käsutuses ja eviks mingisuguseid iseseisvaid funktsioone. Selle seisukoha kaitsjad juhivad tähelepanu maailmasõjale, kust liitlased tulid võitjaina välja ainult selle tõttu, et lõpuks anti täieline ülemjuhatus marssal Foch'ile. Raske on improviseerida kaitset vaenlase tule all. Pealetungimisest ja võidust ei saa muidugi juttugi olla. Juba enne sõda peaksid kõik kaitsevahendid olema koondatud ühe inimese kätte, kes sõja korral kannaks vastutust rahva ja ajaloo eest. Seda põhjustavad veel muudki asjaolud. Nagu teada, assigneerib iga riigi parlament eelarve korras riigikaitse otstarbeks teatud summa. Näiteks võtame ühe miljardi franki. Selle raha eest võib ehitada korraliku soomusristleja, 500 sõjalennukit või 1000 tanki. Iga ministeerium tahab sellest rahast võimalikult rohkem enese käsutusse saada, sest missugusele ministrile ei meeldi, et tema juhtimisel olevad üksused oleksid küllalt hästi varustatud. Kes on siin otsustaja? Kas parlament, kes koosneb mitteasjatundjaist, või valitsus, kus ei ole sageli seisukord sugugi parem? Pealegi seisavad nii esimene kui ka teine tihti mitmesuguste kõrvalmõjude tuulekeerises, mis ei tule riigikaitse otstarbekohasusele sugugi kasuks. Peaks leitama arbiiter, kel on autoriteeti ja keda kõik usaldavad. Seda võib teha jällegi ülemjuhataja, kes ei aja üksikute väeosade tugevust taga, vaid kel on südamel riigikaitse kogu ulatuses.

Mitte huvituseta pole selles suhtes panna tähele praegust Prantsusmaad. Seal on nõndanimetatud koordineeritud komitee, kuhu kuulub 3 ministrit, 3 peastaabiülemat ja marssal Petin. Istungeid juhib pea-

minister. See komitee jagab kõik riigikaitse krediidid. Nagu näeme, koosneb komitee küllaltki asjatundjaist, aga tema korraldused pole suutnud siiski rahuldada Prantsuse üldist arvamist, ja just sel põhjusel, et puudub ühtlus, mis tingib sageli arusaamatusi ja rahulolematust.

Ülemjuhataja instituudi pooldajad ütlevad, et komitee ei koordineeri väljaminekuid, vaid püüab kõiki kolme ministeeriumi rahuldada võimalust mööda, aritmeetiliselt kokku arvates nende nõudmisi. Aga kas need summad saavad ka otstarbekohaselt kulutatud riigikaitse ülesanneteks, on iseasi.

See võib ju kõik nii olla, aga ka ülemjuhataja instituudiga on omad hädad, ütleb vastaspool. Kõigepealt tuleb küsimuse alla ülemjuhataja isik. Kellele usaldada kõik riigi kaitseväge liigid ja sõjavarustus, kuna see ala on uuel ajal sedavõrd komplitseeritud, et peab olema tõepoolest geniaalne väejuht, kes sellega võiks toime tulla ja kelle kätte võiks usaldada rahva saatuse.

Prantslased kinnitavad, et praegu ei leidu kusagil väejuhti, kes oleks spetsialist kõigil kolmel alal, maa-, õhu- ja mereväes. Võib kujutella andekat väejuhti, kes kaitseb edukalt riigipiire maalt ja tarvilisel korral asub edukale pealetungile. Aga kas võib ta samal ajal juhtida ka mereväge? Kas ta ei tee mitte mõnd saatuslikku viga õhujõudude käsutamises? Niisuguse ühtlase kaitseväge juhatajaks peaks olema mees, kes ei ole lõpetanud mitte üksi kõrgema sõjakooli, vaid ka merekooli ja ühtlasi annud eksami piloodi kutses. Ja kõigest sellestki on vähe, sest me teame, et mereasjandust võib tunda see, kel on suured kogemused, ja neid evib ainult see, kes kogu eluaja on söitnud sõjalaevadel. Samuti võib õhulaeva usaldada sellele, kelle praksis pole mitte ainult üle 1000 tunni õhusolek. Aga ometi olid maailmasõjas ülemjuhatajad? Olid, aga mitte täieliselt. Kõige rohkem ühiseid jõude oli koondatud kindlasti marssal Foch'i kätte. Aga vaatame siiski, kuipalju. Ta juhtis prantsuse ja inglise ühiseid maavägesid, kuid mitte prantsuse laevastikku, veel vähem inglise merekaitset. Mis puutub õhuarmeele, siis teame, et sõja algul oli see lapsekingades ja ainult sõja lõpul arvestati teda kui abistavat jõudu, ent kaugeltki mitte esmajärgulisena. Aga nüüd võib kindel olla, et tulevikusõjas etendab õhulaevastik kui mitte esimest osa, siis vähimalt võrdset maavägedega.

Praegune prantsuse sõjaminister ei poolda ülemjuhataja instituuti, vähimalt rahu ajal, aga ta ütleb, et riigikaitset peavad organiseerima spetsialistid omal alal, ja väga targad spetsialistid. Üldine juhtimine kuulub valitsusele ja kõrgemale riigikaitsekomiteele. Valitsus ei eita ülemjuhataja tarvidust, kuid leiab, et ülemjuhataja instituut võib aset leida ainult sõja ajal, sest just tule all, ja ainult tule all, leiab Prantsusmaa uue Foch'i, aga mitte enne.

—ju.

Toledo Alkazar

Hispaania enne ja nüüd

Üle üheksa kuu on Hispaania hävitava kodu- sõja algusest möödunud. Kogu Hispaania, õitsev ja ilus maa, on muutunud varemeiks ja kahe üksteisega ristleva maailmavaate verise võitluse tallermaaks. Hispaania kodune kurbmäng on verisem, metsikum ja armuheitmatum kui paljud sõjad, mis on peetud eri rahvaste või riikide vahel. Sõjateateist loeme pant- vangide ja võidetud linnade rahulike kodanike massi- lisi tapmisi. Ei säästeta isegi naisi ja lapsi. Üldi- selt on teada, et kodusõjad maailmavaate pärast tüki- vad alati olema metsikumad ja absurdsemad hävituse obstarbekuse seisukohalt kui seda on tähele pannud ajalugu riikidevahelistes kokkupõrgetes. Meenutagem kas või eesti enamlaste poolt toime pandud vere- pulmi Tartus ja mujal, kust selgub, et isegi põhja- maine külm temperament võib rahulduda päris met- sikus ja toores veremängus. Seepärast on ka mõiste- tavad Hispaania sündmused, seda enam, et seal on see tingitud mõningal määral maa ja rahva ajaloo- listest arengust.

*

Õeldakse, et hispaania tõug on paremini säili- nud kui ükski teine rahvatõug Euroopas. Ent nagu üldse on Euroopa rahva tõupuhtus problemaatiline, ei pääse sellest ka hispaanlased. Hispaania kui üks vanimaist kultuurimaist on näinud oma pinnal õige palju eri rahvusi, kes kõik kokku aastatuhandete jooksul on loonud Hispaania rahvuse. Praegused his- paanlased on kokkuvõtte kõigist rahvusist, kes üle selle maa on käinud, kuid sellest hoolimata on rahva iseloomulised omadused ometi nii püsivad, et seda

peetakse kõige puhtamaks romaani tõu haruks. Aja- lugu tunneb kõige vanemaid algupäraseid elanikke seal iberlaste nime all. Neid vallutasid omal ajal keltid, kes sulades kokku poolsaare pärisrahvaga sün- nitasid uue rahvuse — keltibeerid. Neis nähakse praeguste hispaanlaste esiisasad, olgugi et nende tõug ja keel praegustest põhjalikult erines. Keltibeeride aegu katsusid kõik tol ajal elavad aktiivsemad ja sõjakamad rahvad õnne poolsaarel. Neist võiks nimetada foniik- lasi, greeklasi, kartaagolasi ja teisi, kes löid oma asundusi rannikuile. Kõigil neil oli suur mõju mitte üksi rahva elule, vaid ka tõu ja vere puhtusele. Nüüd tuli aeg roomlaste kätte. Need valitsesid poolsaart tervelt kuus sajandit, jättes sügavaid ja põhjapane- vaid jälgi nii pärisrahva kultuurisse kui ka välismusse. Roomlaste ajal sündis pärisrahvaga suurem metafor- moos. Nad omandasid roomlaste keele ja kombed nii- võrd põhjalikult, et suurem hulk rahvast ei erinenud põrmugi ladina rahvaist, kes kõnelesid lihtrahva la- dina keelt. Rooma riigi varisemisel tungisid Hispaania- niasse germaani rahvad, nagu alaanid, vandaanid ja lääne-gootid. Seistes kultuuriliselt palju madalamal ei säilitanud sissetungijad mingisugust omapärasust, vaid sulasid täiesti kokku pärisrahvaga ja omandasid nende keele. Ent kahtlemata jätsid ka nemad oma jäljed hispaanlaste väljakujunevale rahvuskarakterile. Alates VIII-dast sajandist muutus praegune Hispaania Aasiast ja Aafrikast sisserändavate muhamedi usku rahvaste tallermaaks. Kõigepealt heitsid kogu pool- saare alla kultuurilised araablaste ja maurid. Neile järgnesid Aafrikast almoraviidid ja almohaavid. Need uued tulijad ei sulanud maa pärisrahvaga täieliselt ühte, sest nende tõu ja usu vahed olid liiga suured. Aga nende kultuuriline mõju oli kindlasti suurem kui ühelgi teisel vallutajal. Ajaloost tunneme his- paanlaste võitlust sissetunginud muhameedlaste vastu recouquista nime all, mis kestis vahelduva õnnega ligi kaheksasada aastat ja lõppes alles 1492. aastal viimse muhameedlaste kantsi, Granada, allaheitmisega. Kuid

Üks mauride järeltulijaid

sellega ei lõppenud nende kurbmäng. Usulise fanatismi tõttu kihutati nad 1609. aastal täieliselt maalt välja. Sellest ajast peale pole hispaanlaste tõus suuremaid muudatusi olnud.

Sisuliselt polnud muhameedlaste ülivõim sugugi ühesugune. Sellega on ka seletatav vahe praeguste lõuna- ja põhja-hispaanlaste vahel. Pealegi polnud kordamööda sissetungivate rahvaste kultuuriline tase ühel kõrgusel. Esmajärjekorras võiks siin nimetada araablaste ja maure, kuna teised vallutajad jäid neist kaugele taha.

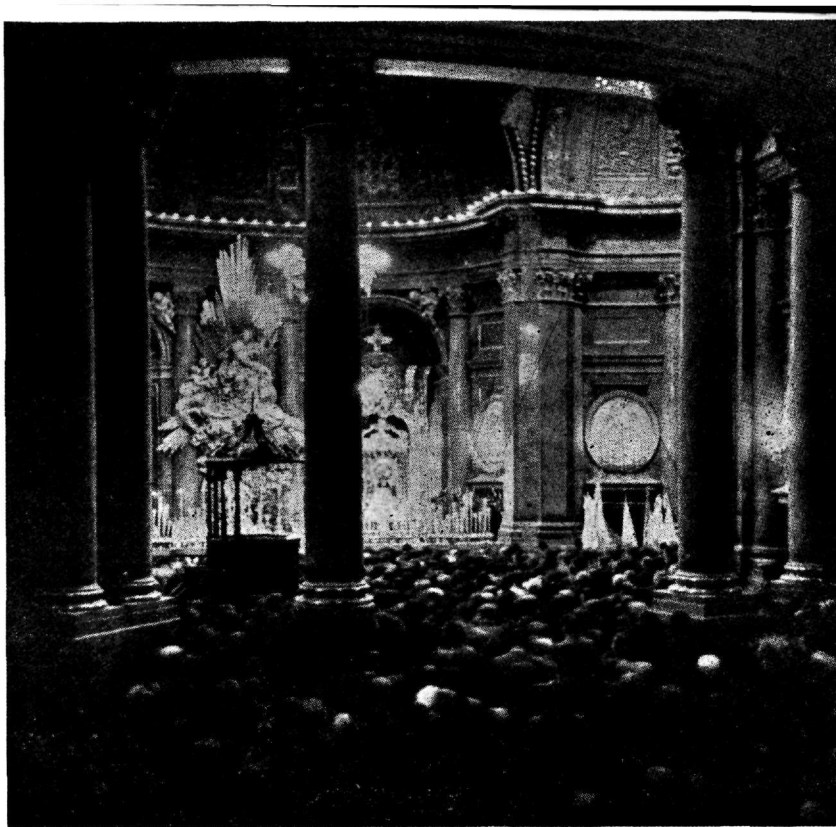
Kümnenda sajandi keskel oli Hispaania vaimse ja ainelise kultuuri õitseng igatahes väga kõrge. Just tol ajal, kui Euroopa ägas üldises vaimses pimeduses, pakkus Hispaania ajaloo ainulaadset pilti. Aineline ja vaimne kultuur oli jõudnud võrratule kõrgusele. Hispaanias oli siis juba 400 linna, neist 80 võrdlemisi suured. Kalifaadi pealinna Kordovat peeti üheks suurimaks linnaks Euroopas. Seal oli peale 200.000 maja, 600 templit ja 900 sauna, mis kõik olid varustatud eeskujuliku veevärgiga. Tänavad olid kivistatud ja üle Guadalquiviri viisid uhked sillad. Kaliifide ja suurte ametnike lossid üllatasid muinasjutulise uhkusega. Araablased, kes enne olid vähe tegemist teinud põllutööga, omandasid nüüd selle kunsti ja viisid selle peatselt säärasele kõrgusele, missugusel see polnud kusagil mujal. Hispaania muutus õitsvaks aiaks, mida niisutasid lugematud kanaalid. Selle kõrval õitses kaubandus, tööstus ja kunstikäsitöö, mille tunnistajaks on jäänused praegustes alcázarides ja mezzquitades. Säärane hüväng on mõeldav muidugi üldise kõrge kultuuri juures. Ja peab tähendama, et ei olnud inimliku teaduse haru, mida siin ei viljeldud. Need olid araablaste, kes päätsid klassika teadlaste

töid ja tutvustasid esimestena keskaegset Euroopat. Esimesed valguse kiired hakkasid paistma keskaja sompasesse õhku Hispaaniast araablaste kaudu. Nad päätsid vandalite ja ristiusu pimedate fanaatikute hävitusest Greeka ja Rooma filosoofide ja kirjanike töid ja talletasid need raamatukogudesse. Polnud Hispaanias linna, kus puudus üldine raamatukogu. Köidete arv tõusis mõnes linnas üle poole miljoni. Kordovas oli näiteks kataloog üksi 44 annet suur. Mis puutub koolidesse, siis kinnitavad praeguse aja hispaanlased, et nad ei ole jõudnud kunagi keskaegsete koolide arvuni. Õpetust said kõik, nii mehed kui ka naised, ja vaesemad koguni prii. See oli Hispaania õitseaia algus, mis kehtis järelkajadega kuni XVII sajandini.

Nagu juba eespool tähendasime, ei sulanud vallutajad ühte pärisrahvaga usulise ja tõulise erinevuse põhjal. Ligipääsmatust Astuuriast ja Pürenee mägedest algas reconquista, usulise fanatismiga peetud võitlus, mis viis pikapeale mauride jõu langemisele. Seda võitlust pidasid Hispaania eri ilmeaga maad craldi ja sageli koguni omavahel tülitsetes, seepärast osutus reconquista raskeks ja nõudis sajandeid enda lõpuleviimiseks. Ent Hispaania ajaloolased kinnitavad, et reconquista on olnud nende rahva kasvataja, sest võitluses uskumatutega kujunes Hispaania rahvuslik iseloom ja omapärasus. Võitlus sidus esiteks katoliiklasi ja pärast kogu rahvast, olles rahvustunde ergutajaks. Meenutagem kas või rahvuskangelast püha San Jagot. Temas leiame ühes isikus preestri ja võitleva rüütlit. Ta oli usuline entusiast ja fanaatiline katoliiklane, aga ka muinasjutuliselt vahva sõjamees, kes lahinguis kriitilisil hetkil appi ruttas valgel hobusel, hiilgaval palgel, möök ühes ja ristilipp teises käes. Otsustavaks aastaks saab 1492. Sel aastal „katoliiklikud kuningad“ Argoonia Ferdinand ja Kastilia Isabella, kes olid sõlminud poliitilise abielu, kindlustades seega Hispaaniale suurriigi seisundi, vallutasid mauride viimse kantsi Granada. Nüüd oli kogu Hispaania kõige oma rikka ainelise ja vaimse kultuuriga maa pärisrahva omandus. Mitte üksi valitsejaid, vaid kogu rahvast valdab mingi väsimatu ettevõtlikkus ja teooroom. Hispaaniat ahvatleb maailmariigi prespektiiv. Kõigepealt alistab ta endale Sardiinia, Sitsiilia ja suure osa Itaalia mandrist. Võimu suurendada aitab jällegi poliitiline abielu. Ferdinandi tütar Johanna abiellub Philipp Ilusa Habsburgiga, Burgundi pärijaga. Pärast Ferdinandi surma saab Johanna poeg Karl Hispaania kuningaks. Karl V haldusse kuulub nüüd juba üle poole Itaalia, Madalmaad ja palju maid Prantsusmaa kirdes ja kagus. Sellele lisandub veel kogu Saksamaa ja kõik Habsburgide pärandid. Siia juure tulevad muinasjutulised rikkused ja varad avastatud maades. Hispaania konkvistadoorid Kolumbos ja ta järglased alistasid imeteldavais seiklusis uusi mandreid ja saari. Olles peremehed üle poole Euroopa mandri üle kuulusid hispaanlastele veel kogu Lõuna- ja Kesk-Ameerika, praeguste Ühendriikide lõuna- ja lääneosa, Filipiinid, Madeira, Assorid ühes Kapverdiga, Guinea, Kongo, Angoola, Tseilon, Borneo, Sumatra, Molukid ja palju teisi vähemaid saari ning maakohti Aasia mandrist.

Ajajärk 1480—1580 oli hiilgavam aeg ja suurim sajand Hispaania ajaloo. Nende uhket jõuteadvust iseloomustavad kaks ajaloolist lauset: „Katoliku kuninga mais ei looju kunagi päike“ ja „Kus Hispaania liigub, seal väriseb maa“. Ent languse sümptoomid avaldusid juba enne Karl V universaalmonarhhia lõppu. Hispaaniale sigines kaks kindlat vastast — Inglismaa merel ja Prantsusmaa maal. Õnnetused ei jasknud end kaua oodata. Karl V järglane Philipp II kaotas pärimise õiguse tõttu Habsburgide pärandid, mis läksid Karl V vennale Ferdinandile, ja oma paindumatu poliitika tõttu oli ta sunnitud loobuma Madalmaade põhjaosast. Ent kõige traagilisem, võib ütelda, et koguni saatuslik Hispaania riigile oli kuulsa armadaa hukkumine, mis sõdis Inglismaa vastu. See

katoliku Jumala au kaitsev laevastik koosnes 130 laevast ja oli ümbritsetud võitmatuse oreooliga — seda enam, et ta kümmeaastat tagasi saavutas hiilgava võidu türklaste üle Lepanto lahingus. Laevastiku juht markii de Santa Cruz suri retke algul ja tema järeltulijaks määras Philipp II hertsog Medina Sidonia. Hertsogile oli täiesti tundmatu merestrateegia. Ta palus seepärast end vabastada austavast kohustusest. Philipp II aga vastas, et laevastiku juhiks on Jumal ise ja et hertsogil ei jää muud üle kui ainult täita tema käsk. Ent kaotus oli niisama hiilgav kui võit türklaste üle. Ja siit peale hakkab päike, mis kunagi ei loojunud, üha enam kahvatuma Hispaania kohal. Philipp II järeltulijad hakkasid tege-ma ka võltssamme sisepoliitikas: monarhhiast sai piiramatu absolutism ja usulisest ühtlusest fanaatiline sallimatus. Need kaks tegurit orjastasid järjest rahvast. Rahvas muutus kuningale ainult sissetulekuallikaks, kes pidi kandma lõputute sõdade kulud. Kustumatu pitseri surus rahva elule nõnda-nimetatud „Hispaania usupuhastus“. Peab aga tähendama, et usupuhastus Hispaanias ei tähendanud kaugeltki mitte seda, mis mujal Euroopas. Seal pidi reformatsioon puhastama usu paadunud välisest rutiinist, kultuslikkusest ja hiilgavaist väliseist kombeist ning andma talle rohkem sisu välise hiilguse kõrval. Hispaanias aga mõeldi usupuhastuse all just katoliku usu kultiveerimist ja süvendamist ühes kõigi oma ajast mahajäänud ja iganenud kommetega. Esialgul võideldi suure innuga muu-usuliste vastu, kelle hulka kuulusid juudid ja maurid. Neid ei päästnud isegi ümberristimine, vaid nad kihutati lõpuks maalt koguni välja. Usuline sallimatus viis niikaugemale, et aja ülimaks nõudeks sai igal pool vere puhtus — limpieza de sangre. Hispaaniast sai katoliikliku reaktsiooni kants, kes sõdis kõigi abinõudega protestantismi vastu. Auto de fe, inkvisitsioon, ei karistanud ega hukanud mitte üksi juute ja maure, vaid ka hispaanlasi. „Enne karistada 100 süütut kui lasta pääseda ühel süüdlasel“ oli inkvisitsiooni kohtunike põhimõte. Sumbutatakse iga teisiti mõtlemine. Valju raamatute kontroll ei võimalda ühelgi vabamal ideel tungida Hispaaniasse. Nii päästetakse katoliku usu puhtus, kuid suletakse end väljapääsmatult keskaegsesse vaimupiiridesse. Rikkam kiht, maurid ja juudid, oli maalt välja aetud ja ta varandused konfiskeeritud ning ära raisatud sõdades. Ka maa pärisrahvas ei pääsnud inkvisitsiooni hävitava mõju eest. Sajad tuhanded kodanikud kaotasid varanduse ja elu. Maa vaesestus. Tähtsaimaks seisuseks kujunes vaimulik seisus. Preester ei maksnud makse, ei allunud riiklikule kohtule, ta tunnistati üksmeelselt Jumala asemikuks maa peal. Kirikud rikastusid, sest keegi ei keeldunud neile makse maksmast, ja surres koguni pärandati harilikult osa oma varandustest kloostrile. Katolitsism jäigi la-suma hispaania vaimule hoopis raskemini kui kusagil mujal katoliiklikes mais. Hispaanlane on harilikult

Pühadeaegne jumalateenistus Saragossa katedraalis

nii katoliiklik, et ta muid konfessioone ei peagi ristisuks. Hispaania hümn, mis oli veel viis aastat tagasi tarvitusel riigihümnina, on selle kõige selgemaks tõenduseks. See kõlab tõlkes nii: „Neitsi Maarja on meie hoidja ja kaitsja. Pole midagi vaja karta. Tema võib maailma, kuradi ning liha: sõda, sõda Luciferi vastu.“

Preestrite kõrval evisid veel mõningal määral mõju suur-aadlikud, kes olid tarvilised kuningale ta võimu teostamisel. Keskklass, kes oleks õigupoolest ühendanud kaht äärmust, talupoegi ja rikkaid aadlikke, suri täieliselt välja. Aja jooksul sigines küll eriline rahvakiht, nõnda-nimetatud hidalgod (vaesunud aadlikud), kuid neist ei arenenud linnade töökate keskklassi, sest hidalgode traditsioonid ei lubanud muud tööd teha kui ainult sõdida ja seigelda. Nad ei ole kunagi suutnud unustada, et nende esiisad olid kord rüütlid ja olid ajanud Hispaaniast välja maurid. Au ja uhkus, mis on tähtsaimad mõisted nende maailma-vaates, ei luba neil alanduda igapäevase töö ja rühkimise proosalisele tasemele. Avastatud Uus Maailm võis veel kuidagi rahuldada seiklusehimulisi hidalgosid oma kergesti saadavate varanduste, kuulsuse ja auga. Nii algaski tihe väljarändamine Lõuna-Ameerikasse ja teistesse eksootilistesse maadesse. Sellest tulebki, et 60 miljonist hispaanlasest elab kodumaal kõigest 20 miljoni ümber. Kodumaad valdas stagnatsioon, mis tänapäevani ei ole lubanud ära kasutada oma rahvuse töötavaid käsi. Keskajal õitsev ja viljakandev maa muutus pikapeale kiratsevaks „musta legendi“ maaks, nagu nimetab oma kodumaad Julián Juderías. Just oma vaadete, arvamiste ja kujutelmade võrgu pärast, mis alavääristavalt ümbritsevad Hispaaniat tänapäevani. Kunagine suurus näib talle olevat muutunud saatuslikuks. Rahvas on kinni jäänud endasse. Hispaania mõtlejad pead ja tulisemad südamed on oma rahva vigadest aru saanud ja on kutsunud teda kaasa töötama positiivseis teadusis kõigil aladel, et mitte ainult kasutada tsivilisatsiooni

Francolased pealemarsil Madridile

SPETSIAAL

LIPUSIIDI-RIIDE

PEALE VÕTAB TELLIMISI VASTU
ŠWEITSI LIPURIIDE VABRIKU
ESINDUS

A. LAAMANN

TALLINN, V. KARJA 8 TEL. 436-64

saavutusi, mis teised rahvad on loonud. Hispaania rahvas elas kuni viimase ajani suurema vaimupimeduse varjus kui ükski teine rahvas Euroopas. Seda kinnitab suur kirjaoskamatute protsent, mis on praegu kindlasti suurem kui keskajal, Hispaania õitse-aastail. Azorin kirjutab „Lecturas Españolas'es“: „Intellektuaalse huvi puudus on domineeriv noot praeguses Hispaanias. Mida küll teha, et huvitaks üks raamat, maaling, maastik, esteetiline doktriin, uus mõtte väljendus? Puhkab hispaanlase aju nagu kuiv väli ning hall küla. Ei pääse Hispaania oma sajan-dite rabast enne, kui leidub tuhandeid ning tuhandeid teadmisi- ning mõistmisahneid inimesi“. Peame muidugi tähendama, et sellased pessimistlikud liialdused on kindlasti pärit patriootilisest südameist, mida ei saa võtta puhta rahana. Me teame, et Hispaania on annud nii mõnegi geniaalse pea, kes on kannud oma kuulsa kodumaa nime väljaspoole ta piire. Ent kuulus minevik kohustab, ja siin teevad hispaanlased enestele asjalikke etteheiteid. Väga tabav on Juan de Valera kõne, mis ta esitas vastuvõtul Hispaania akadeemiasse: „Mis on põhjuseks, et nii suur viljakus, nii suur elu äkki kuivab ning isegi uneneb, Hispaania langedes mingisse vaimsest rappa, mõtte kuivusse ning steriilsusse, millest väljume vaid selleks, et alandlikult jälgida välismaalasi nagu spontaansuseta tarbaanid, nagu pimedad imetlejad ning nagu peaaegu orjalikud jäljendajad“. Ta ise annab väga tabava vastuse: „Uskusime end olevat Jumala uue rahva, segasime ära usu patriootilise egoismiga; püüdsime universaalset võimu. Suur liikumine, millest sündis moodne teadus ja tsivilisatsioon ning millele Hispaania andis esimese tõuke, möödus, ilma et me seda märkasimegi, tänu teadmatule põlgusele ja fanaatilisemale uhkusele, ja kui XVIII sajandil ärkasime oma auahnuse unistustest, leidsime endid hoopis Euroopast tagaolevaina, olles võimetud teda kätte saama ning sunnitud jälgima pimesi ta suunda. Suur fanatism ning põlgus põhjustab meie lahusolu ning isoleerumise Euroopast“.

*

Praegu on Hispaaniaal saatuslikud katsumistunnid. Kas eemaldatakse tema arengut takistavad tõkked või mitte? Igatahes nii valitsus kui ka praeguse va-

litsuse vastased kindral Francoga eesotsas on oma deklaratsioonides lubanud riiki põhjalikult reformeerida. Häda seisab ainult selles, et mõlemad on satunud välisriikide mõju alla, mille tagajärge on praegu raske ette näha. Kui kindral Franco toetub Itaaliale ja Saksamaale, siis toetuvad valitsuse väed jälle Prantsus- ja Inglismaale. On selge, et toetajad ei tee seda mitte hispaanlaste melankoolsete silmade pärast, vaid majanduslikel ja poliitilisel kaalutusil. Itaallasil on tarvis saada Vahemere peremeesteks ja Saksamaal vähimalt majanduslik mõju maksma panna Hispaania Morokos. Vahemere küsimus puudutab teravasti Inglismaa huve, kuna prantslased ei taha mingil tingimusel näha sakslaste majanduslikku ülekaalu Hispaania Morokos. Mõni aeg tagasi kindral Franco pöördus avalikkuse poole üleskutsega, kus ta tähendas, et Prantsuse agendid kihutavad Hispaania Moroko pärisrahvaid mässule, kuna samal ajal prantslased koondavad oma vägesid piirile, et parajal ajal vahele astuda ja seega Hispaania Moroko alistada. Just nende vahelesegamiste tõttu ei võitle Hispaanias enam oma rahvas, vaid seal kohtavad verises tapluses, milles ei tunta mingit humaansust vastase suhtes, sakslane sakslasega, prantslane prantslasega, itaallane itaallasega jne.

Hispaania kodusõda on kujunenud vennasõjaks peaaegu kogu Euroopa rahvastele. See asjaolu näitab, et Euroopat ei saa enam lahutada Ida-, Lääne- ja Kesk-Euroopaks, vaid kogu mander moodustab lahutamatu terviku. Iga segadus ja tüliküsimus kandub Euroopast paratamatult rahvusvahelisele alusele ning selle lahendamine nõuab kõigi Euroopa riikide kaastööd ja ühiseid jõupingutusi. Pan-Euroopa idee on jäänud seni teoreetiliseks unistuseks aga praktilistes küsimustes näib see idee end vägisi peale suruvat. Nii ka siin leiti lõplik lahendus rahvusvahelise mittevahelise segamise komitee moodustamisega. Komitee otsuse põhjal suleti Hispaania-Prantsuse piir 20. veebruaril, kuna merepiiri kontroll algas mõni aeg hiljem. Kuuldub küll välismaa ajakirjanduses skeptilisi häali, kes ei omista moodustatud komiteele mingisugust reaalset tähtsust, sest tulemused sõltuvad ainult lepinguosaliste heast tahtest, põhjusel, et komitee käsutuses ei ole mingit reaalset jõudu. Londoni mittevahelise segamise komitee on võtnud igatahes endale suure moraalse vastutuse, ja loodame, et ta suudab, vaatamata skeptilistele häältele, lokaliseerida Hispaania tulikahju.

Jääb ainult soovida, et ka lokaliseeritud tulikahju kustuks ja et suure minevikuga rahvale hakkaks paistma hele tulevikuga päike.

EPa.

SUUSAMATKALT SINIRISTI MAAL

Vasakul — käesoleva kirjutuse autor matkal. Paremal — maastik Salpausselkäs

Kui loodus kutsub...

See ei olnud seiklusiha ega tung saata korda midagi suurt ja enneolematut, mis sundis mind võtma ette 500-kilomeetrilise suusamatka meie põhjanaabri — Soome — mägises maastikus. Mis suurt või rasket võib olla tänapäeva suusatajale katta pooltuhat kilomeetrit mööda tsiviliseeritud maad? Mis sensatsiooni võib pakkuda ühe keskpärase suusataja matk maastikul, kus ei varitse teda mingi hädaoht? Tavalise inimese viimiseks vaimustusse või sensatsiooni tekitamiseks on tarvis sooritada midagi närvekõditavat. Midagi, kus eluga tuleks riskeerida.

Kuid suusasportlane, kes tunneb ja tajub seda suurt valgete lagendikkude võlu, saab aru selle matka mõttest. Sellest suure looduse kutsust, millele järgnevad ikka ja alati tuhanded ja tuhanded ka siis, kui neil pole sealt enam kunagi tagasipööramist...

Matk algas

Helsingist, kuulsa suusamäärde meistri Esä Rossi õuest. Ikka põhja poole, päike paistmas otse kuklasse. Ümberringi vaid eredas talvepäikeses sillerdav lumi, mis paneb silmad otse valutama. Suusarajaks on meil looklev maantee, mida mööda kihutavad tihedalt üksteise kannul suured hallid autobused ja luksuslikud sõi-

duautod. Ja ikka niisuguse kiirusega, et igakord sõiduki möödudes arvavad olevat sündinud ime, et eluga pääsesid. Teeveersed kraavid on tihedasti täis teelt libisenud autode püherdamise jälgi ja mõnd sõidukit upitatakse meie möödumisel teele. Paari meetri sügavuses lumes askeldavad mehed lumelabidate ja tungraudadega, vandudes eht-soomlaslikult — kogu hinge ja hardusega.

Esimene etapp

lõpeb Tuusula pealikute-koolis, 36 kilomeetrit Helsingist. Esimesena kohtame kooli suure peahoone sissekäigu ees kapten Albert V. Rosenholmi, kes on kooli majandusülemaks. No on aga meil õnne! Matkast hiline, näljane ja janune, kohtab majandusülemat, kes valitseb isiklikult kõige söödava, joodava ja muidugi ka sauna üle. Seletame talle, et oleme matkajad ja nii. Kuuldes, et oleme ka Eesti kaitseliidu liikmed, rõõmstab mees silmanähtavalt, et ta saab abiks olla oma vennasrahva vennasorganisatsiooni liikmetele. Söök, jook, saun ja pehme süng on silmapilkselt korraldatud. Rikkalikult kaetud õhtulauas kohtame ka kapten Ilmari E. Rytköst, kelle rinda ehivad Eesti Vabadussõja mälestusmärk ja Vabadusrist. Mees pole päriselt unustanud eesti keelt. Imeselgelt on tal aga meeles meie kodumaa ja eestlaste hulljulged sõjaretked, milledest ta võttis osa Põhjapogade rügemendi liikmena.

Vaade Tuusula pealikute-koolile linnulennult

Saadetuna meie kostitajate ja kooli juhataja kolonel-leitnant Vihma õnnesoovidest ja käeviibetest asume jätkama oma matka. Nüüd teeme seda juba hea Soome kaardi järgi, mille kinkis meile kapten Rytönen. Kaart on täis punaseid-siniseid noolekesi ja jooni, mis tähistavad nende kaitseliidu manöövrivite käiku. Kaardi endine omanik on neist osa võtnud ja nüüd võime jälgida kaardilt tema juhtida olnud väeüksuse sõjaseiklusi.

Mäntsäläs,

kus omal ajal tehti mässi ja marsiti Helsingi poole, ootab meid kuumaga suguõde, kohaliku malevkonna pealiku abikaasa — eestlanna Erna Sorsa. Mees on suusa- ja laskevõistlustel ligi 40 kilomeetrit eemal. Meie viibimise ajal külalistena tema majas helistab ta paaril korral koju ja laseb ütelda meile „tere tulemast“ ja soovida head matka kordaminekut. Kahetseb, et ta ei saa isiklikult meid vastu võtta ja räägib, et ta tunneb hästi meie pealinna — Tallinna, kus ta viibinud mitmel korral Soome pesapalli meeskonna esindajana. Jätame lahkele peremehele maha oma nimekaardi soojemate tervitustega ja tükikese sini-mustvalget siidlindikest.

Orimattilas,

kus on teada meie tulek, ootavad meid malevkonna pealik Toivo Rinne, kuum kohv ja saun. Seda asendamatu Soome sauna, kuhu viib meid malevkonna pealik isiklikult, kasutame põhjalikult. Leili viskame seni, kui kerise alumisest august hakkab välja jooksuma musta, tahmasegast vett ja katlast lõpeb kuum vesi. Siis anname pihta puuviljadele ja kuumale kohvile. Vesteldes pealikuga selgub, et ka tema on kirklik suusa-sportlane. Suusatab ja teeb hüppeid samas kaitseliidu maja taga asetseval hüppemäel. Hüppeks ei kasuta ta spetsiaalseid mäehüppesuuski, vaid sooritab 20- kuni 25-meetrilised hüpped tavaliste murdmaa-suuskadega. Igal talvel minevat neid küll neli-viis paari puruks, aga see polevat midagi talispordi võlu ja mäehüpete naudingut kõrval. Iga õige suusataja murdvat ikka suuski; muidu nagu polevat seda mõnu. Jagame pealikuga täiel määral seda arvamist, sest ka meil on samas asjas kauni-kused kogemused ja — muhud.

Õhtusöök kujuneb pidulikuks. Matkajate kodu avaras söögisaalis on kaetud rikkalik laud. Dekoreeritud lilledega ja põlevate küünaldega. Pühalikkust-pidulikkust aitab tõsta meie piduperemehe paarilausealine soe lauakõne, milles ta laseb elada Eestit ja Eesti kaitseliitu. Olen kuulnud vist juba tuhandeid lauakõnesid, aga nii lihtsat mitte kunagi. Kuid see liigutab mind rohkem kui mõne ennat tühjaks rääkida tahtva kodaniku mõttetute sõnade rodu. See paarilausealine väljendus oli üteldud nii suure südamesoojusega, nii veenvalt, et tundsid hetkeks selle lausuja endale ligemal olevat kui lihase venna... Ometi nägid beda esmakordselt elus.

Vierumäele,

omapäraseimasse spordikooli, alustame matka järgmise päeva hommikul. Seljakotis vulksub termos pudelis tulikuum tee, taskus hommikeineks tsellofaani mähitud tahvel šokolaadi. Ees on pikk tee. Tervelt 70 kilomeetrit tuleb maha suusatada, enne kui jõuame sihtkohata. Matk areneb haruldaselt heal lumel. Esä Rossi määre sobib ideaalselt. Südames soovime, et oleks nüüd võistlusrada: võiks teha imet. Kuid siin pole meil kuhugi rutata. Ilusal mäenõlvakul, kus harjutavad jalgelseismist neli rootslannat, teeme kümme laskumist ja tõusu poole kehani ulatuvas tuhajas lumel. Rootslannad, maalitud nagu kunstiteosed, vaatavad ammulisui, kuidas võib üks inimene laskuda suuskadel mäest alla samal ajal, kui nemad ei seisa jalul ka paigal seistes. Lõpuks tõmbame veel ühe vägeva telemargi ja kihutame alla järgmisest mäest, mis on järsk nagu katusehari. Oleme ju soomlaste kuulsas suusaparadiisis — Salpausselkäs. Ja siin neid mägesid on. Suuri ja väikesi, lamedaid ja järske, muudkui vali misugune sobib. Eestlasliku jonniga läheme üle kõigist teejuhtuvaist, olgugi et vahest kukume nii nagu me pole elus veel enne kukkunud. Trööstime endid sellega, et arvatavasti kukuvad siin ka maa päriselanikud.

Soe vastuvõtt

saab meile osaks Vierumäel, kuhu jõuame algavas õhtuhämaruses. Kogu kooli õpilaskond ja kursuselased, kokku paarsada hinge, kogunevad tiheda sõõrina meie

Orimattila malevkonna pealik Toivo Rinne kirjutuse autoriga

Mäehüppel

ümber. Igal on käes raamat suurte kuulsuste autogrammidena, kuhu palutakse meidki kirjutada oma väike nimi. Teeme seda. Ja nüüd ilutseb meiega autogramm kuulsate Saarise, Jalkkase, Nurmela, Niemi, Järvisse ja teiste maailmameistrite kõrval. Kui jagame õpilastele kaasasoleva Eesti rahvusvärvi siidlinde, löigates igale vaid paari-sentimeetrilise tükikese, oleme kõikide südamesõbrad. Neid aadresse, mille järgi peame tingimata kirjutama, on meil praegu paarsada. Samuti lubab sama paarsada läkitada meile Soomest kirju. Küllakutseid suveks mõnikümmend. Kõik kutsujad ütlevad tõsise vaimustusega, et suvel alles olevat nende maa ilus. Lubame minna, aga kas meist saab minejat... Vist ei.

Spordikooli, mida juhivad Akseli Kaskela, võib pidada omapäraseimaks kogu Euroopas. Siin saavad ettevalmistuse kõik Soome spordiorganisatsioonide juures tegutsevad instruktorid. Praktilise ettevalmistuse kõrval antakse õpilastele veel teadmisi teoreetilisel alal, õpetatakse anatoomiat ja sportlasele vajalikku arstiteadust. Ilma selle koolita ei pääse keegi Soomes õpetama noori, olgu ta siis oma spordialal kas või maailmameister. Praegu õpibki selles koolis 1934. aasta

50 kilomeetri suusatamise maailmameister Veli Saari-
nen, kes kooli lõpetamisel saab Soome suusaliidu juu-
res üleriikliku instruktoriga. Kõik kuulsad Soome
sportlased on saanud oma lihvi siin metsavaikusel aset-
sevas õppeasutuses. Ka olümpiameeskond veetis siin
enne võistlustulle asumist kogu suve.

Koolis õpib nii poiss- kui ka tütarlapsi. Kuuekuu-
lise õppeaja kestel antakse neile vajalised teadmised,
mida nad omakorda annavad noortele. Nii on kestnud
see aastaid ja tung kooli näitab tõusutendentsi. Ei
ole midagi imestada, kui Soome suurtel, rahvusvahelisel
võistlustel on saavutanud silmapaistvaid kohti. Läbi
ja läbi spordirahvana on neil juba sündides see suur
sisu, mida kadestavad paljud rahvad ja mille saavuta-
miseks nad uurivad isegi soomlaste toitmis- ja eluviise.

Lahkumine Vierumäelt

kujuneb südamlikuks. Kogu kursuslaste saajapealine
pere tuleb meid saatma. Kolmteist kilomeetrit saada-
vad nad meid läbi ilusa talimaastiku. Üle mäeharjade,
kust alla laskudes tõmbab südamealuse külmaks, läbi
sügavate orgude, kus kasvab tihe männimets, lookleb
suusarada kui slalomi-tee. Sõites piki säärast teed
tundub see nii imelihtsana, et Soome on nii hea suusa-
maa. Sellasel maastikul peab inimene saama heaks
suusatajaks, kui ta just ei ole jalutu. Paargi sellast

Vierumäe spordikooli õpilased lõunalauas

Vierumäe spordikooli peahoone. Maja ehitati vangide tööjõuga ja läks maksma 7 miljonit Soome marka. Kooli peab ülal Soome spordiseitside liit koos eraettevõtetega. Kool saab toetust riigilt igal aastal. Praegu õpib koolis 50 õpilast

mäeahelikku Eestis tooks meie suusatasemes kindlasti tunduva paranemise. On ju mägedes lõpuks see võlu, mis kisub meid talvel toast. Lüüda linnuna pilki lumiseid mäekülgi on iga pühapäeva-suusataja suurim elamus. Ja neist pühapäeva-suusatajast on võrsunud mõnigi suurmeister.

Oma saatjaskonnast lahkume Heinola linnakeses. Enne istume veel oma tunnikese kohvikus, kus lahkumiseks laulab meile kurvatoonilisi Soome rahvalaulukesi võimlemisõpetaja Tuoma Heikura. Kahju on lahkuda selle südamliku rahva hulgast, kes kunagi ei küsi, kes sa oled oma maailmavaatelt või rahvuselt. Sa võid olla ka temale vaenulise rahva liige, kuid et sa oled sportlane, siis suhtub ta sulle südamlikult. Siin ongi spordi suur mõte: olla tugev, võistelda, kuid mitte võidelda ja vihata.

Heinolast Mikkeli

läheb meie tee läbi Soome mägiseima maastiku. Mägi on lükitud mäe kõrvale, nende vahel järved. Neid on meie teel tuhandeid ja tuhandeid. Kohati lahutab üht järve teisest vaid paari-kolme meetri laiune ribake maad, mida mööda läheb maantee. Maapinna muutudes kaljusemaks muutuvad talud ka väiksemateks. Endiste, mõisade sarnaste talukohtade asemel tulevad umbes meie keskmistele talukohtadele sarnanevad kohad. Kuid eranditult on kõikjal talumajad värvitud. Kus ei olnud raha kalli õlivärvi ostmiseks, on tarvitatud kodukaunistamiseks punast rootsi värvi. Käisin oma matka kestel sees mõneski saunahurtsikus. Puhtus ja kõrd nähtavasti ei maksa tõesti midagi, sest ka kõige vaesemas perekonnas valitseb piinlik puhtus. Valged värvimata põrandalauad on küüritud särav-puhtaks. Akende ees on kodukoetud kardinad ja seintel vaibad. Üldse on Soo-

me naiste seas levinud käsitöö. Igas talus on vähemalt üks tuba, mis on sisustatud kodus valmistatud mööbliga ja vaipadega. Kodus valmistatud mööbel on stiilne, värvitud ja illustreeritud rahvusmuustriga. Samas toas leiab aset ka kaunistatud kast — veimevakk, mis on tulvil kodukoetud pesu, kindaid ja sälle. Kas seda ka tänapäeval tarvitatakse abiellumisel, seda ma ei tea, kuid igas talus ta on olemas. Tore, kirju ja kaunis, seisab ta nurgas, sageli kaanel aastaarv, mis näitab, et kast on valmistatud mitusada aastat tagasi.

Otava rahvapäevikoolis

mis asub Mikkelist eemal 13 kilomeetrit, leiame eest lahke pererahva. Kooli abijuhatajanna, Lapua neiu Aino Veikkola, kostitab meid lahkelt parima söödava ja joodavaga. Õpilased tohterdavad mu haiget jalga, mis on läinud paistetama rängast kukkumisest Salpausselkä mägedes. Kogu spektrumi võib näha mu säärel, mille ümber mähivad kaks Lapi neidu kompressi. Ühe päeva laman voodis, kuid siis ei anna hing enam rahu. Matkakaaslane suusatab kooliõpilastega mägedes ja nagu kiusaja jutustab mulle, kui ilusad mäed ja kena suusarada kooli lähedal asuvad. Ja kaua sa paned vastu sellasele jutule, pealegi kui sa oled kirglik suusataja. Ja kas pole kirg varem mõnegi kange mehe mõistuse segaseks teinud.

Tõusen voodist. Tõsi. Jalg annab juba liikuda. Mis siis muud kui suuskadele ja edasi. Ikka põhja poole nagu rändlind. Vastu tundmatule maastikule, tundmatuile inimesile. Saagu hiljem mis tahes. Valge lagendik kutsub, võlub ja meelitab...

(Järgneb.)

Mikkeli, märts 1937. a.

Saladuslik pühadekink

Vambo pühadejutt

Nädalapäevad enne lihavõttepühi ilmus Kähoste kaitseliidu ratsakompanii pealiku Jaan Võhu juure kohalik külakaupmees Tõnu Tramp.

„Mis kaupmehel uudiseks?“ küsis pealik.

„Head pole midagi. Halb lugu.“

„Toh-oh?“

„Saan igapäev ähvarduskirju.“

„Ähvarduskirju?“

„Justament. Pistisin neist mõne tasku. Siin on, kui soovite lugeda.“

Pealik võttis kaupmehe värisest käest kolm kortsunud paberilehte ja luges: „On sul kirstulauad juba valmis?“ „Varsti koputab surm su akna taga.“ — „Sinu silmad ei näe enam kevadpühade päikese-mängu.“

Pealik andis ähvarduskirjad kaupmehele tagasi ja süütas paberossi.

„Kas politseile teatasite?“

„Teatasin.“

„Ja mis öeldi?“

„Konstaabel ütles, et pole muud kui poisikeste rumal nali. Lubas aga asja siiski uurida.“

„Siis on ju asi korras, miks pöördusite minu poole?“

Kaupmees kõheles. Veeretas mütsi näppude vahel ja rääkis:

„Mõtlesin, et te nagu sõjamees. Juhite kaitse-liitlasi, kui võtaksite mu nii-ütelda oma kaitse alla.“

Pealik Võhu naeratas.

„Te võtate asja liig traagiliselt, härra Tramp. Mulle näib ka, et siin on tegemist poisikeste ulakusega. Ons teil teada vihamehi?“

„Arvan, et on.“

„Ja kes siis?“

„Ma ei tahaks sellest heameelega rääkida. See on sehuke, sehuke, noh, ütleme — romantiline asi.“

„Ah, nii! Mängus on naine?“

„Justament. Kui lubate, ma jutustan selle loo ära?“

„Palun, palun!“

Tõnu Tramp võttis kõhatades hoogu ja algas siis: „Pärast kaupmeeste kongressi tutvusin ma linnas preiliga — Elts oli ta nimi. Sehuke heledalokiline — blondiin, ühe sõnaga ütelda. Tüdruk meeldis mulle. Olen, nagu näete, aastates, kus oleks aeg juba abielluda. Ma mõtlesin siis, et kui minust naisemees peab saama, siis olgu see heledalokiline mu eluseltsiline. Meie vahel tekkis kirjavahetus ja ma sõitsin sageli Eltsule linna külla. Meil oli kõik juba kokku räägitud. Pulmad pidid olema lihavõtteks.

Kord, kui jällegi linna sõitsin ja südame põksudes Eltsu korteri ukse taga seisin, kuulsin ma toast meesterahva häält. Varsti kuulsin ka Eltsu. Ta ütles korduvalt: „Küll ma olen õnnelik, et sa mul jälle siin oled, Ruts!“

Mulle kallatj nagu kapaga kuuma vett üle kere. Äkiline nagu ma olen, virutasin jalaga ukse lahti ja tormasin tuppa. Eks istusidki teised laua ääres, konjakipudel ja teeklaasid laual. Lõin kogu selle krempli segi ja kahmasin sel punapäisel poisil hingetorud pihku. Elts karjus appi, poiss pungitas silmi. Ma olin aga vihast ja armukadedusest hullunud — viskasin punapea trepist alla ja tulin tulema. See on kõik.“

„Ja nüüd arvate, et ähvarduskirju saadab teile see punapealine poiss?“

„Kindlasti teeb seda tema.“

„Ja Elts?“

„Saatsin ta kirjad avamatult tagasi. Olgu oma punapeaga. Libu, ühe sõnaga ütelda.“

„Arvan, et toimisite natuke räpakalt,“ ütles pealik. „Te oleksite pidanud ära kuulama preili seletuse.“

„Mis selge asja juures veel seletada on. Aga kahju on mul sellest tüdrukust küll, kuramuse kahju. Ma ei saa öösiti und, ei lähe söök sisse ega ole enam huvi oma äriarjust. Nüüd hirmutavad veel need ähvarduskirjad. Mul on sehuke aimdus, et lihavõttelaupäeval sünnib midagi kohutavat. Ega see punapea jäta.“

Pealik Võhu katsus erutatud kaupmeest lohutada ja lubas olla oma meestega abiks, kui saladuslik ähvardaja peaks ilmuma nähtavale.

Saatust oli tahtnud nii, et pealik Võhu sünnipäev langes kokku lihavõttelaupäevaga. Malevkonna orkester ja ratsakompanii tulid pealikut tervitama. Ilmus ka kaupmees Tõnu Tramp, kes viimastel päevadel armastas hoiduda kaitseliitlaste lähedusse.

„Vanapoisil on hirm nahas,“ naersid kaitseliitlased, kel polnud kaupmehe ähvarduskirjadelugu enam saladuseks.

Siis tõi valla vahimees pealikule peotäie kaarte ja sületäie kingituspakke.

„Üks pakk kuulub teile,“ ütles pealik ja ulatas kaupmehele kandilise pappkasti.

„Kas see on tõesti mulle?“ kahtles Tõnu Tramp. „Teie nimi on igatahes pakil.“ Kaupmees luges aadressi, loksutas kastikest, koputas seda sõrmega, tõstis paki kõrva juure. Äkki muutub mees näost kahvatuks ja karjatab: „Põrgumasin!“ Viskab paki plauhti veelompi ja putkab männiku sihis nagu oleks tal terve kompanii kuradeid kannul.

Malevlased naeravad.

„Mis sellele Tõnule siis sisse löi?“ küsib pealik. Üks meestest vastab: „Ta pidas kingituspakki põrgumasinaks.“ Ja jällegi müriseb meeste koorinaer.

„Tõmbab enese viimaks veel hirmuga oksa,“ mu-retseb pealik ja käseb mehi ratsutada metsa kaupmeest otsima. Seda ei lasknud mehed endale kaks korda öelda. Nad kihutasid hirmunud kaupmehele järele, kes jõudis aga enne juba männikusse ja teda ei leidnud seekord keegi.

Pealik õngitses aga põrgumasina veelombist välja ja viis oma tuppa ahjusimsile kuivama.

Pealiku sünnipäeva pühitsedes oli kaitseliitlasil palju rääkimist kaupmehest, kes oma argusega pakkus kõneainet kogu külale.

Esimesel pühäl aga tõi omnibus Kähosteale blondpäise preili, kes peatus pealik Võhu maja juures ja palus juhatada teed külakauplusse. Preilil olevat rääkimist Tõnu Trampiga. Pealik Võhule meenus linnapreili Elts, kellest kaupmees oli äsja jutustanud. Ta palus preili hetkeks tuppa ja lubas teda isiklikult saata kaupmehe majani.

„Preili pole vististi varem siin kandis käinud?“ tegi pealik juttu.

„Ei,“ vastas preili. „Pole olnud selleks vajadust. Nüüd on mul siin mõningaid asju õiendada.“

Äkki tõusis preili toolilt ja osutas sõrmega pakile ahjusimsil.

„Kuidas sattus see pakk siia? Miks pole pakki edasi toimetatud adressaadile?“ küsis ta erutatult.

„Pakk anti edasi õigele adressaadile, see viskas aga paki veelompi.“

„Mis? Ta ei tahtnud pakki vastu võtta?“

„Eksite, preili. Kaupmees võttis paki vastu, kartis aga, et on tegu põrgumasinaga, ja paiskas siis kardetava eseme vette.“

Preili naeris.

„Noh, põrgumasinat ses pakis küll ei ole. Olen nimelt ise selle paki saatja. Aga kui minu kingitusest nii vähe hoolitakse, ega siis hoolita ka minust endast. Seepärast, lubage, ma võtan paki ja lähen tulnud teed tagasi.“

Nüüd nägi pealik Võhu, et on saabunud aeg astuda vahemehe ossa. Ta seletas preili Eltsule kõik, kuidas Tõnu Tramp sai ähvarduskirju ja et tal on linnas punapealine vihavend, kelle ta armukadeduse hoos visanud trepist alla.

Preili kuulas suure huviga ja ütles: „Viige mind siiski Tõnu Trampi juure. Ja „põrgumasina“ võtame ka kaasa.“

Nad astusid kohe teele, pealikul saladuslik kingituspakk kaasas. Kaupmehe majja polnud aga sissepääs kerge: Tõnu Tramp oli end kindlustanud riivitatud ja lukustatud uste taha. Vana poeteenijagi piiras ümber maja ja hoiatas:

„Ärge minge ligi: laseb maha!“

Püsiva koputamise peale ragises siiski ukse riiv ja Tõnu Trampi sassis pea tuli ukse vahelt nähtavale. Ta vahtis suuri silmi kõigepealt pakki pealiku kaenlas ja küsis hääle kähisedes:

„Kas ta ei tiksu enam?“

„Olge täiesti rahulik,“ ütles pealik, „siin ei tiksu enam midagi. See on preili Eltsu pühadekink teile.“

Nüüd alles nägi Tõnu Eltsu ja mõirgas: „Mis teil siia asja? Välja! Minge oma punapealise selli juure.“

„Ärge sõimake minu venda,“ vastas neiu rahulikult.

„Teie venda?“

„Jah, see oli minu vend, kellele te tormi peaga kallale kargasite. Vend oli pääsnud parajasti laevaõnnetusest, oli läbi külmanud ja haige, ma keetsin teed ja tõin konjakit, et veest tõmmatud inimene saaks sooja, te tormasite aga sisse ja ei lasknud sõnagi rääkida. Kirjad, millega tahtsin asju selgitada, saatsite tagasi. Minu vend peaks olema saatnud ähvarduskirju?.. Milline alatu mõte teist... Nüüd saatsin selle paki. Valmistasin selle oma käega. Panin mõned asjakesed sisse ja uue taskukella keskele. Teile see kingitus ei kõlvanud... Olge ja elage siis õnnelikult... Mina teid enam ei tülitä.“

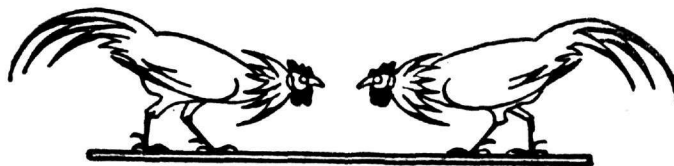
Preili pööras järsku kannapealt ringi ja oli minemas. Nüüd ärkas aga kaupmehes elu.

„Elts, Elts, Eltsukene!“ hüüdis ta ja jooksis preilile järele. „Andesta mulle... Olin hull, olin armukadedusest segane... Ära lahku vihasena... Ära vii mult kevadrõõmu!“

Pealik, nähes Eltsu näol naeratust, eemaldus. Teda polnud enam siia vaja. Parajasti tuli aga konstaabel, kes seletas: „Ma ütlesin kohe, et poisikeste temp. Nabisin paar jõmpsikat kinni. Lasksid parajasti järjekordset ähvarduskirja postkasti. Nendele teinud nalja kaupmehe hirm.“

Nüüd olid siis selginud kõik varjud, mis tumestasid Tõnu Trampi õnne. Ta viis oma tulevase kodukana majja ja pole kahtlust, et pulmad peetakse nüüd kohe pärast pühi.

Päike säras aga soojalt ja jõesängis veeresid talvekütkest pääsnud vood mere poole. Männik laulis võimsat kevadhümni.

Toimetusele saadetud Kirjandus

Hakkapeliitta nr. 10.

Trinitas nr. 10.

Strzelec nr. 10.

Suomen Sotilas nr. 5.

Södur nr. 11.

Politseileht nr. 1—5.

Ed. Grosschmidt: „Suures heitluses“. Memuaarid. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. Tartus, 1937. a. Hind kr. 4.—.

Ed. Grosschmidt'i mälestustekogu „Suures heitluses“ aineks on Maailmasõja sündmused ida-frontidil. Osalt käsitleb autor oma elamusi, osalt sõjasündmuse mitmesuguste allikate põhjal. Teos annab kokkuvõtliku ülevaate kogu ida-fronti sõjasündmustest ja sõjajelust. Eriti huvitavad on need peatükid, mis kujutavad sündmuse, millele autor ise on kaasa elanud. Raamat on kirjutatud elavalt, elamuslikult ja voolavalt. See on sedavõrd põnev ja kaasakiskuv, et ei taha enne ära panna käest, kui on loetud. Keskse tähelepanu osaliseks teoses saavad eesti mehed, kes sõdisid Maailmasõja lahinguväljadel Krasnojarski, Krasnoselski j. t. polkudes. See seik annab raamatule erilise väärtuse.

Jules Verne: „Draama Liivimaal“. Romaan. Tõlkinud Jaan Vahtra. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 3.—.

Jules Verne — prantsuse populaarseim kirjanik möödunud sajandil, kelle huvitavad ja ülipõnevad jutustused on tuntud kogu maailmas, on kirjutanud põneva romaani Liivimaalt. Romaani tegevus sünnib Tartu linnas, Tartumaal, Pärnumaal ja Riias ning on oma sisult erakordselt kaasakiskuv. Romaani peategelasteks on üliõpilane, kes poliitilise süüdlasena saadetud Siberisse, sealt põgeneb kodumaale, et siit mere kaudu pääseda välismaale, ja ta vend, kelle peale langeb kahtlus raskes kuritöös, mis on toime pandud ühes metsa-kõrtsis Pärnu ligidal. Jutustuse kestes puudutab kirjanik ka siinsete rahvaste vahetõrki ja olusid.

Jules Verne'i „Draama Liivimaal“ on Eesti lugejale lähedane teos ja see paelub nii vana kui noort.

A. Parts: „Läbi Aasia südame“. Sven Hedini elulugu reisesid I. 153 lk. Hind kr. 2.—.

Meie aja suurima maadeuuriija Sven Hedini reisirakenduste lugemine haarab lugejat niisama sügavalt kui hea romaan või hea kinoetendus. Käesolev teos on määratud eeskätt õppivale noorsoole ja on kirjutatud lihtsas ning kerges keeles. Teoses käsitletud Sven Hedini kuulsate reisirakenduste kirjelduse aluseks on võetud Hedini kirjutatud rohked noorsoo- ja rahvaraamatud, missuguseist mõned on suurrahvaste juures elanud läbi 25—30 trükki.

Hermann Löns: „Libahundid“. Tõlkinud Toivo Kaarheit. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 2.50.

„Libahuntides“ annab H. Löns rabataguste talupoegade tasapinnalt nähtuna läbilõikelise ülevaate Euroopa ajaloo ühest koledaimast ja kurvimast ajajärgust, n.-n. Kolmekümne-aastasest sõjast, mis mõlas meie mandril kolme sajandi eest.

Lihtsas keeles, mis on kohandatud tolleaegse inimese mõttekäigule ja väljendusviisile, kirjeldab „Libahuntide“ autor talupoegade meeheitlikku võitlust võõraste sissetungijate vastu. See võitlus oma vabaduse, kodukolde ja omaste kaitseks oli seda toorkordne inimene, nagu oli seda keskaeg. „Hammas

hamba vastu ja silm silma vastu!“ selle vanatestamentliku põhimõtte järgi elavad ja surevad teose kangelased.

Aug. Kitzberg: „Näidendid II“. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 3.—.

A. Kitzbergi näidendite kogumiku teine köide mahutab autori näitekirjanduslikust toodangust nii-öelda keskmise osa. Siia on koondatud autori kolm silmapaistvaimat näidendit: neljavaatuseline komöödia „Neetud talu“, viievaatuseline draama „Kauka Jumal“ ja kolmevaatuseline näidend „Laurits“. Aug. Kitzbergi näidendite hilisem toodang on ilmunud trükis juba „Näidendid IV“ nime all, kuna autori esimesed näidendid koondatakse hiljem ilmuvasse kogusse „Näidendid I“. Seega oleks A. Kitzbergi kogu näitekirjanduslik toodang antud välja uues trükis koondatult ilmumise järjekorras kolme eriraamatusse.

Jakob Liiv: „Revolutsioon II“. Lugulaul.

A. Vihvelini kaas ja illustatsioonid. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, 1937. a. Hind kr. 2.—.

Jakob Liivi uus poeem on järjeks autori samanimelisele 1927. a. ilmunud poemile, milles jutustatakse Luciferi vastuhakkamisest taevas, ta karistamisest selle eest ja astumisest inimkonna teenistusse uuesti vabanedes. Poeemi käesolev II osa jutustabki Luciferist maa peal. Teos on kirjutatud korralikes värsides ja mõjub meie vanema põlve luuletaja suurema tööna küllalt sümptantselt.

Aug. Jakobson: „Vaeste-Patuste alev“. Romaan. I köide. J. Vahtra kaas. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 3.50.

„Vaeste-Patuste alev“ — A. Jakobsoni esikteos — on kirjaniku toodangu hulgas silmapaistvaimaid teoseid. Siin autor asub käsitlema töölisperekonna elu, selle heitlust majanduslike raskustega ja üha kasvava puudusega. Samuti kirjeldatakse peene taiplikkusega seda miljööd, milles arenevad ja kasvavad need noored, kes oma esimese elukooli ja ilmasuhtumise omandavad agulitänaval, kus tihti rökkab toores söim, jobnute ropendav lallutamine ja kus on maksivad sootu isesugused arusaamisest aususest, kombelisusest ja muist isiku väärtusist. E. Zola'le omase täpse naturalismi metoodiga käsitleb A. Jakobson romaanis seda agulimiljööd, mille taustal areneb romaani sündmustik — Lüüne pere perekonna elutragöödia.

Teises trükis on autor romaani mitmeti parandanud, mis tõstab teose kompositsioonilist ja kunstilist väärtust, eriti aga selles osas, mis puutub teose ühtluse ja kompaktsusse.

J. Niggol: „Matkapilte Kamtsatkast“. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 1.75.

Kamtsatka nimetust on igauks kuulnud juba koolipingil, kuid üksikasju selle maa iseärasustest teatakse üldiselt ülivähe, kuna nii meie kui ka teiste maade maateaduslik kirjandus ses osas on olnud võrdlemisi puudulik. See on tingitud peamiselt just raskest liiklemisolude tõttu Kamtsatkas, kui ka sellele maale raskest juurepääsu võimalusist.

Käesolevas teoses autor jutustab oma isiklikest tähelepanekuist nii Kamtsatka looduse, rahva, selle eluviiside ja muude iseärasuste kohta, millised ta ammutas oma mitmeid aastaid kestnud reisirakenduste läbi selle maa südame. Teost illustreerivad rohked algupärased pildid Kamtsatka maa ja rahva kohta.

Tall. linna pandimaja kauplused

soovitavad kõigile

suures valikus mitmesuguseid uusi ja pruugitud esemeid.

Kauplus Maneeshi tän. 4, tel. 301-23:

Valmisrõivad: ülikonnad, palitud, suvimantlid, vihmakuued, peakatted, jalatsid jne.; **vaibad** (põranda ja voodi), **pesu, tasku- ja käekel-
lad, sõrmused, paberossitoosid** ja muud kuld-
ja hõbeasjad, **fotoaparaadid, binoklid, laske-
riistad, kohvrid** ja mitmesugust muud kaupa.

Kauplus Narva mnt. 18, telefon 306-84:

Moodne mööbel, nagu: riide-, puhveti- ja raa-
matukapid, kirjutus- ja söögilauad, toolid, soh-
vad, tugitoolid, voodid, öökapid, tualettpeeglid
jne.; **õmblusmasinad, kirjutusmasinad, jalg-
rattad,** (meeste- ja naister.), **muusikariistad,
grammofonid, peeglid, pildid, pildiraamid, lae-
lambid, elektriarmatuurid, seinakellad** ja mit-
mesuguseid muid asju.

Küllaldane valik kevad- ja suvihooaja kaupadest!

Kasutage pandimaja kauplusi!

Tarvitage Inglise kvaliteet-tööstussaadusi.

RANSOMES —

põllutööriistad ja -masinad, lokomo-
biilid j. n. e.

RUSTON-HORNSBY —

igat tüüpi plahvatusmootorid, pumbad,
diisellokod, aurukatlad.

RUSTON-BUCYRUS —

baggerid, puur- ja teedehitusmasinad.

MARSHALL —

diiseltraktorid, isesõitjad, teerullid.

TREWHELLA —

puu- ja kannujuurimismasinad.

GWYNNES —

igasugused pumbad.

ROBINSON —

puutööstusmasinad, saekaatrid.

PARSONS —

laeva propellerid.

STREAM-LINE —

õlipuhastamise filtrid.

J. N. E. — mitmesugused teised masinad. laevaehi-
tustarbed, raudteematerjalid, malm, ter-
ras, teised metallid j. n. e.

V. M. LAUSSEN

Inglise tööstussaaduste esindused.

Tallinn Roosikrantsi 3, tel. 466-26.